

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ,
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΕΝΙΑΙΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ
Π/ΘΜΙΑΣ & Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ Β΄

Ταχ. Δ/ση: Ανδρέα Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη: 15180 Μαρούσι
Ιστοσελίδα: www.minedu.gov.gr
E-mail: t09tee07@minedu.gov.gr
Πληροφορίες: Βιολέτης Α.
Τηλέφωνο: 210 344 3276

Βαθμός Ασφαλείας:
Να διατηρηθεί μέχρι:
Βαθμός Προτεραιότητας:

Μαρούσι 18-10-2012
Αριθ. Πρωτ. 127836/Γ2

ΠΡΟΣ:

- Γραφεία Σχολικών Συμβούλων
- Δ/νσεις Δ/θμιας Εκπ/σης
- Ημερήσια και Εσπερινά ΕΠΑ.Λ. (μέσω των Δ/νσεων Δ.Ε.)
- Σιβιτανίδειος Σχολή

ΚΟΙΝ:

- Περιφερειακές Δ/νσεις Εκπ/σης
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΘΕΜΑ: «Οδηγίες για τη διδασκαλία μαθημάτων Γενικής Παιδείας «Θρησκευτικά», «Ιστορία» και «Ξένη Γλώσσα», της Β΄ Τάξης Ημερησίου και Εσπερινού Επαγγελματικού Λυκείου (ΕΠΑ.Λ), και «Ιστορία» της Γ΄ Τάξης Εσπερινού Επαγγελματικού Λυκείου (ΕΠΑ.Λ), για το σχολικό έτος 2012-2013»

Σας αποστέλλουμε οδηγίες σχετικά με τη διδασκαλία των μαθημάτων Γενικής Παιδείας «Θρησκευτικά», «Ιστορία» και «Ξένη Γλώσσα», της Β΄ Τάξης Ημερησίου και Εσπερινού Επαγγελματικού Λυκείου (ΕΠΑ.Λ), και «Ιστορία» της Γ΄ Τάξης Εσπερινού Επαγγελματικού Λυκείου (ΕΠΑ.Λ), για το σχολικό έτος 2012-2013.

Οι διδάσκοντες να ενημερωθούν ενυπόγραφα.
Συνημμένα στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο:

Σελίδες 26 (t09tee07@minedu.gov.gr)

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΕΡΚΟΥΡΗΣ

Εσωτερική Διανομή:

Δ/ση Σπουδών Δ/θμιας Εκπ/σης – Τμήμα Β΄
Δ/ση Ιδιωτικής Εκπ/σης

ΟΔΗΓΙΕΣ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΕΠΑ.Λ.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΗΣ Β΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑ.Λ. ΚΑΙ Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑ.Λ.

1. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Β΄ Τάξη Ημερήσιου και Εσπερινού ΕΠΑ.Λ.

[1 ώρα την εβδομάδα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους]

Το μάθημα των Θρησκευτικών στην Β΄ τάξη των ΕΠΑΛ θα διδάσκεται κανονικά από το διδακτικό βιβλίο με τίτλο: «**Βήματα Πίστης και Ζωής**», της Α΄ τάξης του 1^{ου} Κύκλου των Τ.Ε.Ε., των Α. Καριώτογλου, Σ. Πορτελάνου, Δ. Πασσάκου. Ακολουθούν διδακτικές οδηγίες.

1. Ως προς τη δομή

Επειδή το μάθημα των Θρησκευτικών στα ΕΠΑΛ είναι μονόωρο, το βιβλίο αυτό ως προς την ύλη ακολουθεί στο τρόπο δομής του την εξής φιλοσοφία: η μεθοδολογική παράθεση των διδακτικών εννοιών είναι επαγωγική. Αρχίζει από ένα επιμέρους θέμα που απασχολεί την ανθρώπινη ύπαρξη, δηλαδή, τον προβληματισμό και την αναζήτηση του Απόλυτου και της Αλήθειας, αναλύει το θρησκευτικό φαινόμενο και προοδευτικά καταλήγει, ως πρόταση, στο καθολικό, δηλαδή, στη λυτρωτική και μεταμορφωτική δύναμη που προσφέρει η Ορθοδοξία και η Εκκλησία.

Η συγγραφή του βιβλίου και η θεματική του καταδεικνύουν ότι λήφθηκε υπόψη η συμβίωση και επικοινωνία του μαθητή στο σύγχρονο πλουραλιστικό και πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Επομένως, από την ψυχολογική και φιλοσοφική προσέγγιση της διαχρονικής αναζήτησης του Θεού ο μαθητής εμβαθύνει στη διδασκαλία των μονοθεϊστικών θρησκειών, στη σχέση της Ορθοδοξίας με τα άλλα δόγματα και τις Θρησκείες και καλείται με τη συνεργατική μάθηση να διατρέξει το υπαρκτικό πρόβλημα και τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα με κριτικό πνεύμα και τον προσφερόμενο ορθόδοξο στοχασμό. Μέσα από τις διδακτικές ενότητες του βιβλίου προβάλλονται γεγονότα και πρόσωπα του παρελθόντος και του παρόντος που βοηθούν το μαθητή στην κατανόηση ότι ο Χριστιανισμός είναι μια στάση ζωής, συνδέεται με την προσωπική ιστορία των ανθρώπων και δημιουργεί πολιτισμό.

Κάθε διδακτική ενότητα του βιβλίου είναι αυτοτελής αφού διαθέτει το δικό της στόχο, τη δική της δομή με προβληματισμό, προτάσεις, και στο τέλος μνημόνιο και ερωτηματολόγιο για γόνιμο διάλογο στην τάξη. Ο καθηγητής σε κάθε διδακτική ενότητα μπορεί να διακρίνει τη δομή και την τάξη που είναι δομημένη ως εξής:

- Τίτλος μαθήματος
- Σκοποί της διδακτικής ενότητας
- Βιβλικό ή άλλο θεολογικό κείμενο
- Εικονίδιο με τις λέξεις κλειδιά
- Ανάπτυξη σε υποενότητες
- Στο στάδιο της εφαρμογής τα συμπεράσματα με τον τίτλο: «Τι δεν πρέπει να ξεχάσω»
- Για την αξιολόγηση προσφέρονται ερωτήσεις για δραστηριότητες με τίτλο: «Έχουν σημασία αυτά για τη ζωή μου;»

- Τα παρενθετικά κείμενα στις διδακτικές ενότητες δίνουν τη δυνατότητα βιωματικής προσέγγισης του μαθήματος και κατανόησης των νοημάτων του.

2. Ως προς τη Μεθοδολογία

Η διδασκαλία των ενοτήτων αυτού του βιβλίου, ως προς τη μεθοδολογία μπορεί να γίνει χρησιμοποιώντας περισσότερο την επαγωγική και την ερμηνευτική μέθοδο. Η επαγωγική προσιδιάζει στο επίπεδο των μαθητών της ηλικίας αυτής που ευνοεί την προβληματική και την εξέλιξη από τα επιμέρους στοιχεία της κάθε ενότητας προς το καθολικό, που αφορά την μετάβαση του μαθητή από την ανωριμότητα στην ωριμότητα, την ολοκλήρωση του προσώπου ή της κοινωνίας. Όσον αφορά την ερμηνευτική μέθοδο ο καθηγητής μπορεί με αφορμή το κείμενο που είναι στην αρχή της ενότητας με την καθοδηγητική μάθηση να επικεντρώσει την ανάπτυξη στα επιμέρους θέματα της ενότητας.

Το βιβλίο διευκολύνει τον καθηγητή στην ευελιξία και χρησιμοποίηση του διδακτικού υλικού αφού δεν παρέχει έτοιμες «συνταγές» ωριμότητας αλλά προσπαθεί να ρίξει φως σε προβληματισμούς σχετικούς με την πίστη και το νόημα της ζωής. Τα θέματα που περιέχονται στο διδακτικό εγχειρίδιο καλύπτουν όλο το φάσμα του νεανικού προβληματισμού και της επικαιρότητας όπως, βιοηθική, μοναξιά και ανθρώπινες σχέσεις, αθεΐα, η άλλη στάση ζωής κ.ά. με τρόπο ρεαλιστικό, αξιοποιώντας στοιχεία ατομικής και κοινωνικής ψυχολογίας. Υπάρχουν, ακόμη, θέματα συναφή με τον προσανατολισμό και τα ενδιαφέροντά αυτής της ηλικίας και αναφέρονται στην τεχνολογία, στην πληροφορική, στην εργασία, στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης κ.ά. Επομένως, υπάρχει μεγάλη δυνατότητα ευελιξίας στην εξατομικευμένη διδακτική και παιδαγωγική για αφορμήσεις και εξειδικευμένη συνεργατική μάθηση.

Στο πλαίσιο της προσαρμογής της εκπαίδευσης στις νέες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες συντάχθηκαν τα τελευταία Αναλυτικά Προγράμματα της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης το έτος 2003 και εντάχθηκαν σ' αυτά δύο καινοτομίες: η Διαθεματικότητα και υπαινικτικά η διαπολιτισμικότητα. Το Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών των Θρησκευτικών για την Α' τάξη του 1^{ου} κύκλου των ΤΕΕ που συντάχθηκε το 1999 και το πολυθεματικό διδακτικό εγχειρίδιο που παράχθηκε απ' αυτό παρέχουν τη δυνατότητα ανοιχτότητας και διερεύνησης του θρησκευτικού φαινομένου με τις άλλες επιστήμες ή και θεματικές τους (διεπιστημονικότητα-διαθεματικότητα) καθώς τη σχέση του με την πολυπολιτισμικότητα και διαπολιτισμικότητα.

3.Γενικοί σκοποί του μαθήματος στη Β' τάξη του ΕΠΑΛ είναι:

- Να διδαχθούν οι μαθητές τα σπουδαιότερα μαθήματα, που θα αποτελέσουν τις πιο ουσιαστικές σταθερές ορθού προσανατολισμού για την ολοκλήρωση του ανθρώπου.
- Να μάθουν οι μαθητές ότι σ' ένα πλουραλιστικό κόσμο από θρησκευτικέςπίστεις, η Θρησκεία είναι πανανθρώπινο φαινόμενο και συμβάλλει στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ανθρώπου και στην κοινωνικοποίησή του.
- Να συνειδητοποιήσουν οι νέοι, ξεκινώντας από ένα σύγχρονο προβληματισμό και τα ποικίλα ερεθίσματα της εποχής, την έκταση και την επικαιρότητα του χριστιανικού μηνύματος στην προσωπική και κοινωνική ζωή των ανθρώπων.
- Να γνωρίσουν οι μαθητές την Ορθοδοξία ως βίωμα και τρόπο ζωής που έχει σχέση με την καθημερινή ζωή και όχι ως απολίθωμα του παρελθόντος.

4. Ειδικοί σκοποί των μερών του βιβλίου

Ειδικότερα, το βιβλίο διαιρείται σε τρία μέρη των οποίων οι επιμέρους στόχοι έχουν ως εξής:

4.1 Το Α' Μέρος (Ο σύγχρονος άνθρωπος και η θρησκεία), έχει σαν σκοπό οι μαθητές:

- α) Να προβληματισθούν ως προς την αναζήτηση του Θεού η οποία αφορά τον άνθρωπο κάθε εποχής. Να γνωρίσουν ότι η Θρησκεία αποτελεί ένα πανανθρώπινο φαινόμενο.
- β) Να πληροφορηθούν για τα κυριότερα θρησκευόμενα (Ασίας, Αφρικής, Μ. Ανατολής και Ευρώπης), να εκτιμήσουν ή μη το βαθμό επάρκειάς τους, να μάθουν να σέβονται τις θρησκευτικές δοξασίες των άλλων και να τα συγκρίνουν στοιχειωδώς με τον Χριστιανισμό.
- γ) Να γνωρίσουν έγκυρα τα κυριότερα παραθρησκευτικά φαινόμενα και κινήματα. Να προβληματισθούν για τις επιδιώξεις τους και να ευαισθητοποιηθούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να μπορούν να τοποθετούνται κριτικά και να διαφυλάσσουν την ελευθερία του προσώπου.
- δ) Να γνωρίσουν τη θέση της Ορθοδοξίας.

4.2 Το Β΄ Μέρος (Χριστιανισμός μια στάση ζωής), έχει σαν σκοπό οι μαθητές:

- α) Να μάθουν ότι η χριστιανική πίστη, σύμφωνα με το χαρακτήρα και το σκοπό της έχει σχέση με την εμπειρία και την προσωπική ιστορία των ανθρώπων. Με το περιεχόμενο της πίστης διαμορφώνεται τόσο το προσωπικό όσο και το κοινωνικό ήθος.
- β) Να γίνουν δέκτες της δυναμικής του Χριστιανισμού και της έκφρασής του μέσα από τον πολιτισμό και την τέχνη (αρχιτεκτονική, ποίηση, μουσική, λογοτεχνία κ.ά.).
- γ) Να ενημερωθούν για το φαινόμενο της αθεΐας που είναι μια άλλη στάση ζωής, η οποία αγγίζει και τις τάξεις των χριστιανών που εμμένουν σ' ένα τυπολατρικό τρόπο.

4.3 Το Γ΄ Μέρος (Η Ορθόδοξη Εκκλησία προτείνει ένα τρόπο ζωής), έχει σαν σκοπό οι μαθητές:

- α) Να κατανοήσουν τι είναι η Ορθόδοξη Εκκλησία, ποια η φύση της και ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της.
- β) Να κατανοήσουν την ειδοποιό διαφορά της Ορθοδοξίας από τα άλλα δόγματα και τις θρησκείες ως προς τη διδασκαλία, τους στόχους και τον τρόπο προσέγγισης βασικών προβλημάτων του ανθρώπου.
- γ) Να γνωρίσουν τη θέση της Εκκλησίας για την εργασία, την πληροφορική και τα Μ.Μ.Ε.
- δ) Να διδαχθούν τη θέση της Εκκλησίας για τη σχέση των δύο φύλων, να συνειδητοποιήσουν τα αίτια της μοναξιάς και να γνωρίσουν την πρόταση της Εκκλησίας για την αντιμετώπισή της.
- ε) Να γνωρίσουν τι είναι Βιοηθική, τους άξονές της και να προβληματιστούν για τη χρήση των επιτευγμάτων της Βιοτεχνολογίας σύμφωνα με τη θέση που έχει η Ορθοδοξία για τον άνθρωπο.
- στ) Να προβληματιστούν πάνω στις διεξόδους που προσφεύγουν σήμερα οι νέοι (ναρκωτικά, αλκοόλ κ.ά.) και να αντιληφθούν τη θέση της Εκκλησίας.

5. Μερικές ιδιαίτερες επισημάνσεις για τη διδασκαλία των διδακτικών ενοτήτων:

Ενότητα 1 - «Αναζητώντας το θείο»:

Το βιβλίο ξεκινάει από μια διαπίστωση γενική για τη σχέση του ανθρώπου με τη θρησκεία. Εδώ μπορούν να χρησιμοποιηθούν στοιχεία από τη Φιλοσοφία, την Ψυχολογία και την Ιστορία. Η ανάγκη για αναζήτηση του θείου είναι έμφυτη στον άνθρωπο και το φαινόμενο της θρησκείας είναι παγκόσμιο και διαχρονικό. Μπορεί να προβληθεί η ανάπτυξη της θρησκευτικότητας στην ιστορία των κοινωνιών με διάφορες κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές συνθήκες. Η πνευματική εξέλιξη του ανθρώπου περιέχει τη μετάβασή του από την αναζήτηση του Θεού στα φυσικά φαινόμενα και τη φανταστική εικόνα, που είχε δημιουργήσει γι' Αυτόν, στην ύπαρξη Του ως πραγματικό Πρόσωπο. Στο Χριστιανισμό η σωτηρία, η μεταμόρφωση του ανθρώπου προέρχεται από τη προσωπική σχέση που έχει με το Θεό και τον άνθρωπο. Με τη σάρκωση του Ιησού Χριστού έχουμε την δυνατότητα γνώσης αυτής της νέας κοινωνίας.

Ενότητα 2- «Λαοί και θρησκευόμενα σε ένα πλουραλιστικό κόσμο (Α)»:

Τα δύο μεγάλα θρησκευόμενα, Ιουδαϊσμός και Ισλαμισμός, παρατίθενται στη θεματολογία του βιβλίου ώστε οι μαθητές να γνωρίσουν τη βασική διδασκαλία και τα γνωρίσματά τους. Το

περιεχόμενο της διδασκαλίας των θρησκειών αυτών παίζει σημαντικό ρόλο στην καθημερινή ζωή των πιστών και αποτελεί πηγή δικαίου σε κράτη που οι πιστοί είναι πολίτες τους.

Η γνώση μιας άλλης Θρησκείας είναι μια αφετηρία για καλλιέργεια του σεβασμού της διαφορετικής πίστης και του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης. Αφόρμηση για την ανάπτυξη των δύο αυτών θρησκειών μπορεί να είναι ένα θέμα της επικαιρότητας που θα άπτεται του τρόπου ζωής, σκέψης και πολιτικοθρησκευτικής συνάφειας σε διάφορους λαούς αυτών των θρησκευτικών πεποιθήσεων.

Ενότητα 3 - «Λαοί και θρησκείματα σε ένα πλουραλιστικό κόσμο (B)»:

Η ασιατική θρησκευτικότητα έπαιξε ρόλο στη διαμόρφωση της σκέψης και στην πολιτισμική εξέλιξη των λαών όπου βιώθηκε. Στην ενότητα αυτή η σύνδεση της Θρησκείας με την Ψυχολογία μπορεί να δώσει τη δυνατότητα στο μαθητή να κατανοήσει τις αιτίες εξάπλωσης στην Ευρώπη και το ενδιαφέρον του σύγχρονου ανθρώπου για τις δύο μονοθεϊστικές θρησκείες του Ινδουισμού και του Βουδισμού.

Ο Ινδουισμός και ο Βουδισμός είναι δύο μεγάλα θρησκείματα της Ασίας. Χαρακτηριστικό είναι ότι σε όλα τα θρησκείματα της Ασίας δημιουργήθηκαν δύο συστήματα: ένα σύστημα φιλοσοφικής επεξεργασίας και πρακτικής της θρησκείας και ένα σύστημα εκλαϊκευμένης θρησκευτικότητας. Ο Βουδισμός χαρακτηρίζεται στο βιβλίο ως «άθη θρησκεία» επειδή βασικός στόχος ενός βουδιστή δεν είναι η επικοινωνία με κάποιο Θεό, αλλά στοχεύει στην απελευθέρωση από τον πόνο και την οδύνη της ύπαρξης.

Ενότητα 4 – «Νέοι στο ρυθμό της παραθρησκείας»:

Παρα-θρησκείες: ένας αλλιώτικος τρόπος για αναζήτηση του Θεού από αυτόν που διδάσκουν οι μέχρι σήμερα γνωστές θρησκείες. Ο καθηγητής μπορεί με τη συνεργασία των μαθητών να αναδείξει τις αιτίες εμφάνισης της παραθρησκείας. Χρειάζεται να γνωρίσουν οι μαθητές τον τρόπο και τη μέθοδο που χρησιμοποιούν «επιτήδριοι δάσκαλοι» προκειμένου να μνήσουν (προσηλυτίσουν), κυρίως νέους, στις παραθρησκείες. Να γίνει κατανοητό ότι αυτά τα νέα παραθρησκευτικά σχήματα είναι συνοθύλευμα διδασκαλιών διαφόρων θρησκειών, φιλοσοφιών και συμβολισμών. Με ένα καλό ψυχολογημένο τρόπο στοχεύουν να ενθουσιάσουν, να εκμεταλλευθούν την αθωότητα και ελευθερία των νέων και να τους αποτραβήξουν από την παραδοσιακή τους πίστη. Η γνώση όλων αυτών και των κινδύνων που απορρέουν από μια τέτοια αποδοχή θα κάνει τους νέους να σταθούν κριτικά απέναντι στο φαινόμενο της παραθρησκείας.

Ενότητα 5 – “Ο Χριστός στην ιστορία του κόσμου”:

Χρειάζεται να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις διαστάσεις του χριστολογικού δόγματος της Εκκλησίας. Μιλώντας για την ανθρώπινη φύση του Χριστού, θα πρέπει να εννοήσουμε τις ποιότητες που έχει ένας ολοκληρωμένος άνθρωπος. Είναι αναγκαίο συνεπώς να βοηθήσουμε τους μαθητές μας να απομακρυνθούν από τα αντρικά και τα γυναικεία στερεότυπα για να συνειδητοποιήσουν ότι ο Χριστός ως ολοκληρωμένος άνθρωπος συγκεφαλαιώνει στο πρόσωπό Του όλες τις ανθρώπινες ποιότητες. Στο πρόσωπο του Χριστού προσλαμβάνεται και αγιάζεται κάθε άνθρωπος.

Ενότητα 6 – “Η πίστη στη σχέση της με την επιστήμη”:

Η πίστη και η επιστήμη να εξεταστούν μέσα από την ανθρωπολογία. Η πίστη χωρίς ελευθερία δεν είναι γνήσια πίστη. Τα θαύματα του Χριστού γίνονται με τέτοιο τρόπο ώστε να μη δεσμεύουν την ελευθερία του ανθρώπου: γι’ αυτό ο Χριστός αρνείται να κατεβεί από το σταυρό, όταν οι σταυρωτές του το ζητούν για να τον πιστέψουν. Γι’ αυτό και η ίδια του η Ανάσταση γίνεται με τρόπο που να αφήνει περιθώρια για αμφισβήτηση από τους ανθρώπους. Διασαφήνιση των ορίων της επιστήμης και της θρησκείας και στα ερωτήματα που απαντούν.

Να γίνει κατανοητό στους μαθητές ότι ο Θεός δεν είναι μια αφηρημένη διανοητική σύλληψη, ούτε ότι ο άνθρωπος προσπαθεί με τις δικές του δυνατότητες να τον «ανακαλύψει». Αυτή άλλωστε είναι μια από τις ουσιωδέστερες διαφορές του Χριστιανισμού από τα άλλα θρησκείματα.

Ενότητα 7 – “Γιατί το καλό και το κακό στη ζωή μας”:

Η ελευθερία είναι κατ' εξοχήν γνώρισμα του ανθρώπου ως εικόνα του Θεού. Και ενώ στο Θεό η ελευθερία είναι απόλυτη στον άνθρωπο είναι σχετική αφού ο άνθρωπος είναι δημιούργημα του Θεού και η υπόλοιπη δημιουργία προηγείται αυτού. Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι η εντολή που δόθηκε από το Θεό στους πρωτόπλαστους δόθηκε ακριβώς γιατί ο άνθρωπος δεν πλάστηκε τέλειος αλλά με δυναμική προς την τελειότητα.

Να προσεχθεί η αναφορά και η συζήτηση στο θέμα του νηπιοβαπτισμού. Ο νηπιοβαπτισμός είναι μέρος της αγωγής του παιδιού. Από την εμπειρία της Εκκλησίας τα μέλη της θεωρούν ότι με το μυστήριο του βαπτίσματος δίνεται κάτι θεμελιώδες και χρήσιμο για την εξέλιξη του παιδιού. Στη συνέχεια είναι ευθύνη της Εκκλησίας, της οικογένειας και του ίδιου του ατόμου για τη συνειδητοποίηση της χάριτος του βαπτίσματος. Πάντως, σύμφωνα με την Πατερική διδασκαλία, το βάπτισμα είναι ένα χρησιμότερο εφόδιο για το νήπιο διότι περιφρουρεί την ελευθερία του από τις διαπλοκές του διαβόλου.

Ενότητα 8 – “Ο Χριστιανισμός και η προσωπική ιστορία των ανθρώπων”:

Όπως εκδηλώνεται στον κόσμο η αρμονική ζωή της Αγίας Τριάδας, στη δημιουργία του κόσμου, στην ενανθρώπιση του Υιού του Θεού κτλ., αυτόν τον αγαπητικό τρόπο ζωής καλούνται και οι πιστοί να ακολουθήσουν.

Η δυναμική σχέση αγάπης Θεού και ανθρώπου είναι σχέση ερωτική. Τέτοια είναι η σχέση του Θεού με τους αγίους. Αυτή η εμπειρική σχέση διδάσκεται από την Αγία Γραφή και την ιστορία της Εκκλησίας, γεγονός που μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά στην κατανόηση της ένωσης του ανθρώπου με το Θεό. Είναι σημαντικό οι μαθητές να μην θεωρήσουν τους αγίους ως σχεδόν μυθικά πρόσωπα, έξω από τη λογική της εποχής μας και πέρα από τις δικές τους δυνατότητες.

Ενότητα 9 “Πανόραμα της Χριστιανικής παρουσίας στον κόσμο (πολιτισμός)”:

Υπάρχουν πολλές και εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις για τη σχέση Ελληνισμού και Χριστιανισμού. Μια απροκατάληπτη ματιά στην ιστορία της συνάντησης των δύο μεγάλων πολιτισμών και ρευμάτων μπορεί να δώσει και το περιεχόμενο της σύζευξης και των δύο στην ελληνική ιστορία. Μπορεί εύκολα να διαπιστώσει κανείς ότι ο μόνος τρόπος για να επιβίωνε με την αρχική του δυναμική ο Ελληνισμός ήταν μέσα από τη γόνιμη σύζευξή του με το Χριστιανισμό. Μια καλόπιστη κριτική για τα μελανά στοιχεία στην ιστορική διαδρομή του Χριστιανισμού, σε Ανατολή και Δύση, δεν έχουν σχέση με την ουσία του και το μήνυμα του Χριστού. Τα αρνητικά στοιχεία έχουν σχέση μόνο με τον τρόπο που πολλές φορές οι χριστιανοί πολιτεύτηκαν και χρησιμοποίησαν, για ατομικές φιλοδοξίες, αυτό το μήνυμα ανά τους αιώνες.

Ενότητα 10 – “Αθεΐα, η άλλη στάση ζωής”:

Η πίστη, σαν στάση ζωής, είναι δικαίωμα του κάθε ανθρώπου, αφού ο Θεός δεν επιβάλλεται σε κανένα. Η αθεΐα είναι πολυσύνθετο φαινόμενο που έχει δύο πλευρές τη θεωρητική και την πρακτική (θεωρητική και πρακτική αθεΐα). Αξίζει να επισημανθούν τα αίτια της αθεΐας και οι διάφορες μορφές που παίρνει εξαιτίας αυτών (δυσπιστία, ατελής πίστη κ.ά.). Σ' αυτή τη διδακτική ενότητα χρειάζεται να αναπτυχθεί διάλογος με τους μαθητές ώστε να εκφράσουν τις γνώμες και τις αμφιβολίες τους πάνω στο θέμα. Η στάση της Ορθοδοξίας στο θέμα αυτό είναι η κατανόηση και ο σεβασμός της θέσης του άλλου. Η πίστη άλλωστε είναι προϋπόθεση ελευθερίας, την οποία ο ίδιος ο Θεός σέβεται.

Ενότητα 11 – “Τι είναι η Ορθοδοξία”:

Η Ορθόδοξη πίστη προβάλλει ένα τρόπο ζωής που στοχεύει στην αλλαγή και μεταμόρφωση του κόσμου και όχι σε μια καλύτερευση ή ηθικοποίησή του. Να τονισθεί ότι στην Ορθοδοξία το δόγμα δεν έχει τη λειτουργία μιας αυθαίρετης και αναπόδεικτης παραδοχής, αλλά μιας βιωματικής αλήθειας ριζωμένης στην ιστορική πορεία του Χριστιανισμού και στην κοινή εμπειρία των πιστών, που γίνεται ελεύθερα αποδεκτή μέσω της πίστης.

Ενότητα 12 – “Η Ορθοδοξία στη σχέση της με άλλα δόγματα και τις άλλες θρησκείες”:

Στο μάθημα αυτό οι μαθητές πληροφορούνται για τη διαφοροποίηση του Χριστιανισμού στην Ανατολή και στη Δύση και βοηθούνται στην κατανόηση της διαφοράς της Ορθοδοξίας από τα άλλα

δόγματα και τις θρησκείες. Ένας βασικός σκοπός αυτού του μαθήματος είναι ο σεβασμός της πίστης του άλλου, το δικαίωμα αυτοδιάθεσής του και η αποφυγή κάθε φανατισμού που οδηγεί στο μίσος, την περιθωριοποίηση και τη σύγκρουση.

Ενότητα 13 – “Η Ορθοδοξία αποδέχεται και μεταμορφώνει την ύλη”:

Υπήρξαν και πιθανότατα συνεχίζουν να υπάρχουν πρακτικές και αντιλήψεις ανάμεσα στα μέλη της Εκκλησίας που υποτιμούν το σώμα και τις λειτουργίες του όπως και την ύλη. Υπήρξαν για παράδειγμα μοναστικές τάσεις κατά τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, που επηρεασμένες από ωριγενιστικές αντιλήψεις εκδήλωναν τέτοιες πρακτικές. Στις τελευταίες δεκαετίες οι πρακτικές αυτές επανήλθαν από άλλα «κανάλια», αυτά του σχολαστικισμού και του ευσεβισμού.

Στην Καινή Διαθήκη ο άνθρωπος αντιμετωπίζεται πάντα ως ενιαία ψυχοσωματική οντότητα και η διάκριση ανάμεσα σε σώμα, σάρκα, ψυχή και πνεύμα, δεν είναι διάκριση ανάμεσα σε «συστατικά» του ανθρώπου. Αντίθετα με αυτά δηλώνεται ολόκληρος ο άνθρωπος στις διάφορες όψεις του. Ο Χριστός με την ενανθρώπησή του βεβαίωσε την αξία της ανθρώπινης φύσης και του ανθρώπινου σώματος, κατοχύρωσε και ευλόγησε την ύλη. Και σήμερα η Εκκλησία, με τη δράση του Αγίου Πνεύματος και μέσα από τα μυστήρια συντελεί σταδιακά στη μεταμόρφωση και σταδιακά στον αφθαρτισμό του κόσμου.

Ενότητα 14 – “Η εργασία σε ένα τεχνοκρατούμενο κόσμο”:

Η εργασία αποτελεί θεία εντολή, ευλογία αλλά και μέσον για τη θέωση του ανθρώπου. Άλλο νόημα έχει η εργασία και οι εργασιακές σχέσεις όταν ο άνθρωπος πιστεύει ότι είναι εικόνα του Θεού και άλλο όταν αρνείται τη θεία καταγωγή του και τον προορισμό του. Η εργασία όταν εντάσσεται στη ζωή της Εκκλησίας είναι υποταγμένη στην άσκηση και στην προσευχή, που ανεβάζουν τον άνθρωπο στο Θεό και τον συνδέουν με το συνάνθρωπο. Όταν γίνεται αυτοσκοπός τότε αλλοτριώνει τον άνθρωπο και τον μετατρέπει σε παραγωγική μηχανή.

Ενότητα 15 – “Θέλω να χαρώ τη ζωή μου σε ένα πιο ελεύθερο κόσμο”:

Η χαρά είναι γνώρισμα της χριστιανικής ζωής. Από το περιεχόμενο των σχέσεων με το Θεό και τους συνανθρώπους εκπηγάζει η ποιότητα της χαράς και της ψυχαγωγίας. Η αισθησιοκρατία και η φυσιοκρατία ως μονόδρομοι θεώρησης της ζωής στερούν τον άνθρωπο από εμπάθουση στην έννοια του προσώπου. Ο ηδονισμός που έχει σκοπό τη μονομερή ικανοποίηση των αισθήσεων ακυρώνει τη μαθητεία σε μια οντολογία της ανθρώπινης φύσης και ανάδειξης της καθολικότητάς της. Η διαχείριση του χρόνου σε όλη τη διάρκεια του 24ωρου έχει σχέση, θετική ή αρνητική, με την αγωγή της ψυχής η οποία ούτε στάσιμη είναι ούτε αποσπασματική. Η χαρά στη ζωή του πιστού έχει διάρκεια, δεν είναι εφήμερη γιατί προέρχεται από ένα προσωπικό τρόπο ζωής που περιέχει ένα πνευματικό αγώνα.

Το περιεχόμενο της χαράς και της ψυχαγωγίας έχει σχέση με το νόημα της ελευθερίας και τη χρήση του χρόνου. Ο διχασμός της ψυχής είναι συνέπεια της κατάχρησης της ελευθερίας και του αυτεξούσιου. Η Εκκλησία δεν αφίσταται της χαράς και της ψυχαγωγίας αλλά τις εντάσσει γενικότερα στο προσανατολισμό της ανθρώπινης ύπαρξης.

Ενότητα 16 – “Στον κόσμο της πληροφορικής”:

Εξετάζεται στο κεφάλαιο αυτό ένα από τα μεγάλα επιτεύγματα του ανθρώπου, που είναι η πληροφορική. Ο τρόπος χρησιμοποίησης της πληροφορικής πρέπει να έχει ως κριτήριο τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ανθρώπου. Η ηθική προσέγγιση στη πληροφορική προστατεύει τον άνθρωπο από την κατάργηση της προσωπικής ελευθερίας και την αλλοτρίωσή του από τον εαυτό του, το Θεό και το συνάνθρωπο.

Ενότητα 17 – “Μοναξιά και ανθρώπινες σχέσεις”:

Η μοναξιά καταργείται από το Θεό με τη δημιουργία του πρώτου ζεύγους, της πρώτης οικογένειας. Η ευλογία του Θεού με το μυστήριο του γάμου, και η συνειδητοποίησή της από το ζευγάρι, διαρκώς παρέχεται και ανανεώνει την αγάπη όταν υπάρχει διαρκής συμμετοχή του ζευγαριού στη μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας. Πρέπει να τονισθούν τα σημεία που σήμερα προξενούν την ανταγωνιστική σχέση και αποξένωση στην οικογένεια και στην κοινωνία. Είναι ανάγκη στο τέλος

του μαθήματος να τονισθούν οι προτάσεις της Εκκλησίας ως διέξοδοι στο σύγχρονο πρόβλημα της μοναξιάς.

Ενότητα 18 – “Αυτό που δεν θέλω, αυτό κάνω παρασυρμένος από τα ΜΜΕ”:

Να δοθεί σημασία στο θέμα της εξάρτησης του ανθρώπου από τα MEDIA και ιδιαίτερα από τη μικρή οθόνη. Να τονισθεί, με αφορμή την περικοπή του Αποστόλου Παύλου της επιστολής τους προς Ρωμαίους, η τραγικότητα και ποιοι είναι οι λόγοι για τους οποίους ο άνθρωπος δεν είναι αυτό που θα ήθελε, δηλαδή, είναι διχασμένη προσωπικότητα. Στην Εκκλησία διασώζεται ο προσωπικός τρόπος ζωής και η πραγματική έννοια της ελευθερίας. Στις υποενότητες Δ και Ε αυτής της διδακτικής ενότητας μπορεί να τονισθούν τα κυριότερα σημεία που είναι γραμμένα με έντονα γράμματα.

Ενότητα 19 – “Επικίνδυνες διέξοδοι και η πρόταση της Εκκλησίας”:

Αυτή η διδακτική ενότητα προβάλλει ένα θέμα επίκαιρο για τους εφήβους. Πρόκειται για τα αδιέξοδα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νέοι στη ζωή τους και τις διέξόδους που ακολουθούν. Είναι η ενότητα που διευκολύνει το διάλογο μέσα στην τάξη, από τον οποίο μπορούν να εντοπισθούν τα αίτια που δημιουργούν τα αδιέξοδα και οι λαθεμένες επιλογές των νέων. Η ορθόδοξη πρόταση, ως διέξοδος, που προβάλλεται στη διδακτική ενότητα έχει σχέση με την ορθόδοξη ασκητική και το σκοπό της που είναι η «καλή αλλοίωση» του ανθρώπου, δηλαδή, η μεταστοιχείωση των παθών του, η μεταμόρφωση της θέλησης, της επιθυμίας, του νου. Να δοθεί να καταλάβουν οι μαθητές, με επιχειρήματα μέσα από την επικαιρότητα, ότι η ορθόδοξη άσκηση δεν είναι κάτι το ουτοπικό αλλά ένας ρεαλισμός που είναι ορατός μέσα στο χώρο της Εκκλησίας και την ιστορία της από τους πιστούς και σύγχρονους αγίους της.

Ενότητα 20 – “Μπροστά σε προβλήματα βιοηθικής”:

Η αλματώδης εξέλιξη της Βιοτεχνολογίας και τα ηθικά προβλήματα που προκύπτουν από τις εφαρμογές της δημιούργησαν την επιστήμη της Βιοηθικής. Χρειάζεται για να γίνει ορθόδοξη προσέγγιση του θέματος να ληφθούν υπόψη τα εξής: I) Διαφορετική είναι η αντιμετώπιση και ο χειρισμός της ανθρώπινης ζωής όταν αυτή θεωρείται δώρο Θεού και διαφορετική όταν εκλαμβάνεται ως ένα γεγονός αυθύπαρκτο, μονομερώς βιολογικό, υποταγμένο στην εγωιστική διάθεση του καθένα, όπως επίσης στη φθορά και στο θάνατο. II) Για την Εκκλησία, η χρησιμοποίηση από τον άνθρωπο κάθε τεχνητού μέσου για τη διατήρηση, την υποστήριξη, την αναπαραγωγή της ζωής ή την αντιμετώπιση του θανάτου πρέπει να ξεκινάει από την πίστη ότι ο άνθρωπος είναι εικόνα του Θεού με σκοπό την ομοίωση σ’ Αυτόν.

Η επιχειρηματική νοοτροπία στην εφαρμογή των επιστημονικών επιτευγμάτων για την ανθρώπινη ζωή από την επιστήμη, χωρίς γνήσια κίνητρα, οδηγεί στην εμπορευματοποίηση και εκμετάλλευσή της. Η μονομερής αντίληψη ότι η ανθρώπινη ζωή ερευνάται και προστατεύεται μόνο από τις επιστήμες που ασχολούνται με το ανθρώπινο σώμα είναι ατυχής. Η προστασία της ανθρώπινης ζωής δεν είναι μόνο αντικείμενο της Βιολογικής επιστήμης αλλά των ανθρωπιστικών επιστημών και της Θρησκείας που διδάσκει για το είναι και την ουσία του ανθρώπου καθώς και για τα όρια της ελευθερίας του. Επομένως κάθε εφαρμογή μεθόδων και τρόπων θα πρέπει να εξετάζεται κάτω από αυτό το πρίσμα.

Ενότητα 21 – «Η πνευματική ζωή αφορά και έναν τεχνοκράτη»:

Σ’ αυτή τη Διδακτική Ενότητα παρέχεται στο μαθητή η δυνατότητα να κατανοήσει τα θετικά και αρνητικά στοιχεία που προέρχονται από τη χρήση της τεχνολογίας. Η τεχνολογία καθ’ εαυτή είναι δώρο Θεού, απόρροια της ενέργειάς του στον κόσμο, ωστόσο ο τρόπος αποδοχής και η χρήση της από τον άνθρωπο είναι που δημιουργούν προβλήματα σε μια καθολική αντίληψη για τη ζωή και τις ανθρώπινες σχέσεις.

Ενότητα 22 – «Θέλω να ζω ουσιαστικά μαζί με τους άλλους (κοινόβιο και Ενορία)»:

Στη μοναξιά που είναι συνέπεια της έκπτωσης της ανθρώπινης φύσης από τον αληθινό προορισμό, η πρόταση της Εκκλησίας είναι: η ενοριακή κοινότητα με πρότυπο τα μοναχικά κοινόβια. Η ενορία είναι ο εκφραστής του μηνύματος της Εκκλησίας ιδιαίτερα μέσα απ’ την Ευχαριστιακή σύναξη. Η

πρωτοχριστιανική κοινότητα αποτελεί το πρωτότυπο μόντυπο της ζωής της Εκκλησίας. Η κοινοτική ζωή των πιστών αποτελεί το αντίδοτο στον περιθωριοποιημένο τρόπο ζωής που προκαλεί το ατομικό συμφέρον και η ιδιοτέλεια. Σημείο αναφοράς για τη λύτρωση από τη μοναξιά είναι ο Χριστός και όχι άλλος κοσμικός παράγοντας. Όταν ο Χριστός είναι κέντρο της ζωής των ανθρώπων τότε δημιουργείται η κοινωνία αγάπης και της ειρήνης.

Ενότητα 23 – “Συμμετέχοντας στα μυστήρια της Εκκλησίας”:

Χρειάζεται να γίνει κατανοητό από τους μαθητές ότι τα μυστήρια δεν είναι μαγικές τελετές που επινοήθηκαν στην πορεία της Εκκλησίας, αλλά εδράζονται στην ιστορική εμπειρία της Εκκλησίας. Το πιο δύσκολο ίσως εγχείρημα από την πλευρά του διδάσκοντος είναι να δείξει στους μαθητές πώς με τα μυστήρια ενεργείται σταδιακά η μεταμόρφωση του κόσμου σε Βασιλεία του Θεού. Η μοναδική διέξοδος που έχει η κτιστή πραγματικότητα για να αποφύγει την «αναπόφευκτη» επιστροφή της στην ανυπαρξία από την οποία προήλθε είναι να βρίσκεται σε διαρκή σχέση και σύνδεση με Αυτόν που της δίνει τη ζωή, το Δημιουργό της.

Ενότητα 24 – “Τίποτα δεν είναι τυχαίο και εφήμερο στη ζωή μας”:

Οι μαθητές ευαίσθητοι δέκτες των όσων συμβαίνουν στην καθημερινή ζωή στέκονται τελείως αρνητικοί σ’ αυτό που βλέπουν και ζουν μέσα στον κόσμο. Η πραγματικότητα που τους κληρονομήσαμε για να ζήσουν δεν είναι αυτή που ονειρεύονται. Ωστόσο μπορούμε να τους επισημάνουμε ότι με την πίστη στο Θεό και τη ζωή της Εκκλησίας τίποτα δεν είναι τυχαίο και εφήμερο. Η ζωή των πρώτων χριστιανικών κοινοτήτων οι διωγμοί, οι μάρτυρες της πίστεως και άγιοι, η επίδραση του χριστιανικού πνεύματος στην οργάνωση των κρατών, στην τέχνη και στον πολιτισμό φανερώνει την πορεία του ανθρώπου σ’ ένα σκοπό, στη μεταμόρφωση τη δική του και του κόσμου. Σημαντική ευθύνη έχει ο διδάσκων για να εμφυσήσει στους μαθητές το μήνυμα ότι η συνεργασία Θεού και ανθρώπου και ο αγώνας του για την αλλαγή του κόσμου δεν αφήνει περιθώρια για εφησυχασμό και επένδυση στο τυχαίο.

Ενότητα 25 – “Ελεύθερος να επιλέξω έναν τρόπο ζωής”:

Η Εκκλησία δεν επιβάλλει στον άνθρωπο ούτε την πίστη ούτε τον τρόπο ζωής που απορρέει απ’ αυτήν. Ο ίδιος ο Χριστός ως απαραίτητη προϋπόθεση της πίστης στη διδασκαλία και στη ζωή του θεωρεί την ελευθερία. Άλλωστε η ελευθερία θεωρείται από τη χριστιανική διδασκαλία ως βασικό δομικό στοιχείο του ανθρώπου ως εικόνας του Θεού. Η ελεύθερη αποδοχή της χριστιανικής διδασκαλίας δημιούργησε την ιστορική εμπειρία της Εκκλησίας που αναδεικνύει αγίους και διαμορφώνει ένα πρότυπο ήθους, που αποτελεί παιδευτική πρόταση. Αυτή η διδακτική ενότητα βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν ότι μέσα στο πολυπολιτισμικό περιβάλλον που διαμορφώνεται με τις νέες κοινωνικές συνθήκες η αξία της ελευθερίας που προβάλλει ο χριστιανισμός περιέχει το σεβασμό των θρησκευτικών πεποιθήσεων του συνανθρώπου και την ανεκτικότητα στο τρόπο ζωής του.

6. ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ (20): «Μπροστά σε προβλήματα Βιοηθικής»

Μεθοδολογία - Εναλλακτικές προτάσεις:

A. Τελεολογική. Με αφορμή το κείμενο που βρίσκεται στην αρχή της διδακτικής ενότητας μπορεί με τη συνεργατική μάθηση να αναδειχθεί, ύστερα από τον προβληματισμό για την εφαρμογή των επιτευγμάτων της Βιοτεχνολογίας, ο σκοπός της χριστιανικής ηθικής στη ζωή του ανθρώπου.

B. Επαγωγική: Με τη μέθοδο αυτή επιχειρείται, από το επιμέρους δηλ. τη προσέγγιση του όρου «ζωή» και τη σύνδεσή του με το ήθος (=Βιοηθική), οι μαθητές να προβληματιστούν μέσα από διάλογο πάνω στα διλήμματα που προκύπτουν από τη χρήση της Βιοτεχνολογίας και να καταλήξουν στα κριτήρια της χριστιανικής ηθικής.

Σκοποθεσία:

Οι μαθητές:

Να γνωρίσουν τι είναι Βιοηθική, τους άξονές της, τον προβληματισμό από την εφαρμογή των επιτευγμάτων της Βιολογίας και τα κριτήρια που προβάλλει η χριστιανική ηθική

Ειδικοί στόχοι:

Στόχοι αυτής της διδακτικής ενότητας είναι οι μαθητές:

A) Να προβληματιστούν πάνω στην ανθρώπινη φύση και τη διακριτή θέση της στη δημιουργία

B) Να κατανοήσουν την έννοια της ζωής και την αιτία ιερότητάς της.

Γ) Να πληροφορηθούν τους άξονες της Βιοηθικής με βάση τα επιτεύγματα της Βιοτεχνολογίας.

Δ) Να προβληματιστούν για τη χρήση της ελευθερίας στα καινούργια δεδομένα της Βιολογίας και της Γενετικής για τη διαχείριση της ζωής

Ε) Να γνωρίσουν τα κριτήρια της χριστιανικής ηθικής ως προς τη χρήση της Βιοτεχνολογίας

Θεολογικοί άξονες: οντολογία, ανθρωπολογία, Χριστολογία, Τριαδολογία, Χριστιανική Ηθική

Διδακτική: Υιοθετούμε την τριμερή πορεία

α) Συνάντηση με το νέο - Πρόσκτηση

β) Εμβάθυνση-Επεξεργασία

γ) Εμπέδωση - Αξιολόγηση

Συνοπτικό Σχεδιάγραμμα τριμερούς πορείας:

A. Συνάντηση με το νέο – Πρόσκτηση

Αφόρμηση

Οι «Βιοεπιστήμες» στη ζωή μας

Το αντικείμενο που εξετάζει η Βιολογία και αυτό που εξετάζει η Βιοηθική

B. Εμβάθυνση – Επεξεργασία

Με κατευθυνόμενο διάλογο να συζητηθούν οι παρακάτω παράμετροι:

Τα ερωτήματα για την αρχή της ζωής

Δομή της ανθρώπινης ύπαρξης– ανθρωπολογία – Βιολογία

Η αξία της ζωής με βάση τη χριστιανική ανθρωπολογία

Διάκριση ανθρώπου - κτίσης, κτιστού και ακτίστου

Τα επιτεύγματα της Βιοτεχνολογίας και ο προβληματισμός σε σχέση με την ολιστική ηθική

Η ανάλυση των αξόνων της Βιολογίας και αντίστοιχη ανάπτυξη της Βιοηθικής (Η τεχνητή και εξωσωματική γονιμοποίηση, κλωνοποίηση, υποστήριξη της ζωής και η ευθανασία)

Προβληματισμός:

Η μεταχείριση των ανθρώπων ως πειραματόζωα

Η εμπορευματοποίηση ανθρώπινων οργάνων

Η ευθανασία δικαίωμα ή διακύβευμα ελευθερίας

Χρήση και κατάχρηση των επιτευγμάτων της βιοτεχνολογίας

Μαζική και ατομική κατάχρηση της βιοτεχνολογίας - κριτική στάση

Βιοηθική πρόταση

Παράγοντες - Κριτήρια Βιοηθικής (δημιουργία Θεσμών)

Χάραξη ορίων χρήσης τεχνολογίας

Κριτήρια Χριστιανικής Ηθικής

Γ. Εμπέδωση – Αξιολόγηση

Εμπέδωση

Η στάση απέναντι στα διλήμματα Βιοηθικής – διάκριση – άσκηση ελευθερίας
Η αξιολόγηση της ζωής με την ενσάρκωση του θείου Λόγου
Η ενέργειες του Θεού στον κόσμο και στην όλη ανθρώπινη ύπαρξη
Χριστιανική βιοηθική: συνέργια Θεού ανθρώπου

Αξιολόγηση

Ερωτήσεις

Εργασίες ατομικές, ομαδικές σε θεματικές της Βιοηθικής

Δραστηριότητες για απόκτηση κριτικής στάσης

ΔΟΜΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

1. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟ ΝΕΟ - ΠΡΟΣΚΤΗΣΗ

1.1 Αφόρμηση: Ένα επίκαιρο δημοσίευμα για τη σχέση Βιοτεχνολογίας και ηθικής

1.2 Σύνδεση με τη Διδακτική Ενότητα: Η πίστη στη σχέση της με την επιστήμη (Διδ. Ενότητα 6)

1.3 Η Αρχή της ζωής

- Βίος=ζωή. Οι ασχολούμενες επιστήμες: Ανθρωπολογία, Βιολογία, Ζωολογία, Κοσμολογία κ.ά.
- Το μυστήριο της εμφάνισης της ζωής: Θρησκεία
- Σύνδεση βιολογίας και τεχνολογίας= Βιοτεχνολογία: εφαρμογές των νέων τεχνικών σε τομείς της ανθρώπινης ζωής και του περιβάλλοντος
- **Βιοϊατρική:** Εφαρμογές στην ιατρική των φυσικών επιστημών και κυρίως της βιολογίας, βιοχημείας και της φυσιολογίας
- **Η Βιοηθική** ερευνά τα ηθικά προβλήματα που σχετίζονται με την εφαρμογή της βιοτεχνολογίας
- **Η Βιοηθική και η εφαρμογή της βιοτεχνολογίας** σχετίζονται με υπαρξιακά ερωτήματα → **Τα βιοηθικά διλήμματα** προέρχονται από την εμφάνιση των επιτευγμάτων της βιοτεχνολογίας

Η βιοηθική σε τρεις άξονες ερευνά τα νέα δεδομένα της βιολογίας:

A) της **αναπαραγωγής της ζωής**, δηλαδή την τεχνητή και εξωσωματική γονιμοποίηση, κλωνοποίηση κ.ά. (τεχνητή γονιμοποίηση, ομόλογη, ετερόλογη)

B) της **διατήρησης και υποστήριξης της ζωής** με διάφορες μεθόδους

Γ) της **αντιμετώπισης του τέλους της ζωής**

2. ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ - ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

- Η παρουσίαση της οντολογικής διάκρισης μεταξύ ανθρώπου και των άλλων έμβιων όντων δημιουργεί προϋποθέσεις για την κατανόηση της αξίας της ανθρώπινης ύπαρξης
- Η αυτοσυνειδησία και αυτοκατανόηση της γονιδιακής δομής όπως και η ανάπτυξη της έννοιας του προσώπου αποτελεί ανθρώπινη αποκλειστικότητα.
- Ο ρόλος της παιδείας στην απόκτηση «Βιοηθικής» στάσης. Στην παιδαγωγική του ο Καντ υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος όταν γεννιέται μοιάζει μ' ένα στραβό ξύλο. Η φιλοσοφία βοηθά στη δημιουργία προϋποθέσεων για τη αξιολόγηση της υλικής υπόστασης του ανθρώπου. Η φαινομενολογική διάκριση του Habermas μεταξύ σώματος και σάρκας οδηγεί τον άνθρωπο στην κατανόηση των όρων αυτών με αξιοποίηση των πνευματικών του δυνάμεων
- Με την μετατόπιση των βιολογικών νόμων στην κοινωνία (Κοινωνιολογία) οδηγούμαστε σ' ένα ντετερμινιστικό και φυσιοκρατικό δογματισμό που μειώνει ακόμη και μηδενίζει τη σκοποθεσία τη Βιοηθικής. Η συλλειτουργία πνευματικών και σωματικών δυνάμεων στην ανθρώπινη φύση δίνει υπόσταση και αξία στην επιστήμη της Βιοηθικής.
- Η αποδόμηση της παράδοσης στη μετανεωτερικότητα από εμπειρίες αυθεντικού τρόπου ζωής είχε σαν συνέπεια την εσωτερική αποδόμηση του εαυτού αφού χάθηκε η αναφορά που θα δημιουργούσε κριτήρια και προϋποθέσεις αυτοσυνειδησίας.

- Η υπέρβαση του μέτρου στη χρήση της βιοτεχνολογίας προωθεί αλαζονικές εφαρμογές που αναφέρονται στη δυνατότητα ελέγχου των συναισθημάτων σε εμβρυακές παρεμβάσεις.

Χωρίς τη διασαφήνιση των διακριτών ενεργειών μεταξύ του ανθρώπου και των άλλων κτιστών όντων έχουμε την εξομοίωση της ανθρώπινης ύπαρξης με τα άλογα όντα και τη συγκάλυψη της εσχατολογικής προοπτικής.

2.1 Καθολικότητα της ανθρώπινης ύπαρξης

Η αποδόμηση αρχείου μνήμης του πολιτισμού οδηγεί στην υιοθέτηση της μονοφυσικής ηθικής όπου η τεχνοκεντρικότητα υποσκάπτει την καθολικότητα της ανθρώπινης ύπαρξης η οποία για παράδειγμα επικεντρώνει την ελπίδα της στα βλαστοκύτταρα.

Η σχάση στη ψυχοσωματική υπόσταση του ανθρώπου συνεπάγεται μια μονοφυσική εκτροπή με συνέπεια τη διάσπαση των δυνάμεων και διχασμό των ενεργειών του για ολιστική ηθική, όπως παριστάνεται στο παρακάτω σχήμα.

2.2 Κλωνοποίηση

Προβληματισμός: κοινωνικός, ψυχολογικός

- δημιουργία υπερανθρώπου
- πολιτιστική ανισότητα
- κατάργηση της ποικιλομορφίας (ταυτόσημοι γενετικά απόγονοι)
- εγωϊστική αναπαραγωγική προβολή: αναπαραγωγή ομοιωμάτων του εαυτού μας
- έλλειψη προτύπου αναφοράς αλληλοπεριχώρησης
- βιοτεχνολογική φυλή
- ο κίνδυνος αιμομιξίας
- σκεπτικισμός στη θεραπευτική κλωνοποίηση: – εμπορευματοποίηση εμβρύων
- Η αβεβαιότητα: διάγνωση διαμαρτιών από τη μέθοδο της κλωνοποίησης σε ζώα Ο τρόμος της ταύτισης
- η άρνηση του πόνου και της δοκιμασίας ως άσκηση στο ορθόδοξο ήθος

2.3 Τα κίνητρα της κλωνοποίησης

- Σχέση κινήτρων με προσανατολισμό ανθρώπου
- Αναζήτηση της τελειότητας στη γενετική δομή
- Μονοδιάστατη όραση του εαυτού: ταύτιση του σώματος με τα γήινα στοιχεία του
- Σκοπιμότητα: αισθησιακή, ωφελμισμός
- Η κλωνοποίηση στη δημιουργία των πρωτοπλάστων ως προς τα δεδομένα της χριστιανικής ανθρωπολογίας (κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν)

2.4 Μεταμόσχευση

α) Κριτήρια διάθεσης μοσχευμάτων, αναμονής των ασθενών

β) Η εμπορευματοποίηση των μοσχευμάτων

γ) Η συγκατάθεση του δότη ή των συγγενών του

δ) Ο προβληματισμός για τον εγκεφαλικό θάνατο με οντολογική προσέγγιση: Ο εγκέφαλος σαν όργανο εξωτερικό αχρηστεύεται, όμως η ουσία του νου με την ενέργειά του παραμένει.

Η ενέργεια ψυχής σ' όλο το σώμα σημειώνεται από τον Άγιο Ιωάννη το Δαμασκηνό: «Ψυχή είναι ουσία ζώσα, απλή, ασώματη, αόρατη κατά τη φύση της στα σωματικά μάτια, λογική και νοερή, ασημάτιστη, ενώ χρησιμοποιεί ως όργανο το σώμα και παρέχει σ' αυτό ζωή και αύξηση και αίσθηση και γέννηση...».

Κριτήρια χριστιανικής ηθικής

- α) Η χριστιανική διδασκαλία για την προέλευση της ζωής και την ανθρωπολογία δίνει ερείσματα ανάπτυξης και υποδοχής της πολυπολιτισμικότητας και διαπολιτισμικότητας
- β) Η ζωή είναι δώρο Θεού - Η πίστη και η σχέση της με τη θεραπεία
- δ) Κάθε κύτταρο που είναι πρόσλημμα κοινής φύσεως και η ιδιοσυστασία του ανθρώπου που τον καθιστά μέλος της ποικιλομορφίας είναι προϋποθέσεις συνείδησης της καθολικότητας και καλλιέργειας πνεύματος της αυτοθυσίας αδιακρίτως καταγωγής και καθολικότητας.
- ε) Η μεταφορά οργάνων στα πλαίσια της ετερότητας προϋποθέτει μετάγγιση αισθημάτων συναλληλίας και αγάπης είτε από το δότη είτε από το περιβάλλον του που σημαίνει σωματική και πνευματική συμβατότητα
- στ) Η εσχατολογική προοπτική στη χριστιανική διδασκαλία δίνει απαντήσεις στο γεγονός του θανάτου και τον προβληματισμό για την ευθανασία

2.5 Αναπαραγωγικές τεχνολογίες

- α) Τεχνική σπερματέγχυση (ομόλογη, ετερόλογη)
- β) Εξωσωματική γονιμοποίηση (ομόλογη, ετερόλογη)

→Προβληματισμός:

- Η τεκνοποίηση ως αυτοσκοπός
- Άγαμη μητέρα και ο προβληματισμός στην εξέλιξη του παιδιού από την απουσία του πατέρα
- Οι συνέπειες αυθαιρεσίας των μεγάλων ακολουθούν τα τρίτα πρόσωπα (παιδιά)
- **Η ατεκνία** και τα ηθικά διλήμματα
- Η υιοθεσία και προβληματισμοί (για παράδειγμα όταν ένα ζευγάρι προχωρημένης ηλικίας επιδιώκει με κάθε θυσία την τεκνοποίηση)
- Επίκληση μαρτυριών από τη Βίβλο για τα άτεκνα ζευγάρια και οι προϋποθέσεις τεκνοποίησης (θεϊκή συνέργεια, πρόνοια, πνευματική άσκηση, ταπείνωση, προσευχή)
- Κίνητρα: έπαρση, αλαζονεία, έντονη εγκοσμιότητα.

→**Θετικά στοιχεία:** η αντιμετώπιση της στειρότητας και των κληρονομικών ασθενειών

→Αρνητικά:

- α) Κατάργηση του δικαιώματος της αυτοδιαθέσεως
- β) Εμπορευματοποίηση
- γ) Αλλοίωση των προϋποθέσεων και κριτηρίων της οικογένειας (μυστήριο του γάμου)

2.6 Κατάχρηση της Βιοτεχνολογίας

- Η αυθαίρετη εξουσία στην παραγωγή της βιοτεχνολογίας προάγει ένα νέο είδος ολοκληρωτισμού (Πολιτικοιδεολογία ναζισμού, ρατσισμού)
- Η εμφάνιση μιας βιοτεχνολογικής φυλής μπορεί να μην παραμείνει στο χώρο της φαντασίας από την ανεξέλεγκτη εξουσιαστική χρήση της βιοτεχνολογίας
- Ο προβληματισμός για ένα άλλο κεφάλαιο της βιοτεχνολογίας την ευγονική που δεν περιλαμβάνεται στην ενότητα αυτή ανακύπτει από τη συμμαχία μεταξύ γενετικής και χρήματος (βιοτρέπεζες, οικονομικοερευνητικές διαπλοκές) καθώς και από τη μονομερή ερμηνεία της ανθρώπινης φύσης πάνω στην οποία στηρίζονται οι αισθησιοκρατικές επιλογές.
- Χρησιμοποίηση ανθρώπων ως πειραματόζωα ⇒ χρησιμοθηρική βιοτεχνολογία
- Η μετανεωτερικότητα στη βιοτεχνολογία ερμηνεύεται ως μια «συγχώνευση» ανθρώπου και τεχνολογίας

Κριτική στάση

- Παραβίαση ατομικών ελευθεριών – ατομικών δικαιωμάτων
- Αδιακρίσια μεταξύ των κτιστών = η μη διάκριση μαζοποιεί λειτουργίες και σκοπούς
- Απώλεια οντολογικής διάκρισης

2.7 Βιοηθική πρόταση

- Ανάγκη απόκτησης προσωπικής και κοινωνικής Βιοηθικής συνείδηση
- Η βιοηθική θέτει όρια ανάμεσα στις θετικές και τις αρνητικές συνέπειες της επιστήμης στη ζωή μας.
- Απαραίτητη η χάραξη ορίων με συμβολή της παιδείας, του πολιτισμού και των θεσμών ανάμεσα στις γενετικές παρεμβάσεις για αποτροπή ασθενειών και στην ανεξέλεγκτη ευγονική

2.8 Χριστιανική Ηθική:

Ηθική: μέτρο και διάκριση, κρίση και κριτήρια καθορίζουν τα όρια

α) Βιοηθικό πλαίσιο: διαμορφώνεται από το οντολογικό πλαίσιο αναφοράς

Χρήση της βιοτεχνολογίας: άσκηση ήθους ελευθερίας:

Τρία κριτήρια: αλήθεια, αγάπη, ελευθερία. (Μπορεί ο καθηγητής να πάρει πληροφορίες και από το βιβλίο της Γ' Λυκείου που έχει αντίστοιχη διδακτική ενότητα)

β) Ανθρώπινος προορισμός μαζί με τη συνέργια ανθρώπινης και θείας θέλησης βοηθά στις ανθρώπινες επιλογές

γ) Η γνώση για τη Θεία πρόνοια και το νόημα του πόνου και της δοκιμασίας στη ζωή

ε) Η άσκηση του ορθόδοξου ήθους και η διάσωση γνωρισμάτων της ανθρώπινης ύπαρξης γίνεται με την ελεύθερη υποδοχή του Αγίου Πνεύματος στο ανθρώπινο «είναι»

3.Αξιολόγηση

Ερωτήσεις ανοιχτού τύπου

Συγκέντρωση ανάλογου υλικού

Ανάληψη εργασιών σε διάφορες θεματικές της Βιοηθικής

Ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

DAY TREVOR, *Γενετική, Από τα πειράματα του Μέντελ έως την κλωνοποίηση*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2005.

FAROUKI NAYLA, *Πίστη και λογική, Η ιστορία μιας παρεξήγησης*, εκδ. Τραυλός, Αθήνα 1997.

FULLIK ANN., *Μεταμόσχευση οργάνων*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2004.

GONZALEZ-WIPPLER MIG., *Τι συμβαίνει μετά το θάνατο: Επιστημονικές και προσωπικές ενδείξεις επιβίωσης*, εκδ. Αλκυών, Αθήνα 2003.

HABERMAS JURGEN, *Το μέλλον της ανθρώπινης φύσης, Πίστη και γνώση*, εκδ. Scripta, Αθήνα 2004.

JACQUARD ALBERT, *Ο άνθρωπος και τα γονίδια του, Μια ανάπτυξη για κατανόηση. Μία μελέτη για στοχασμό*, εκδ. Τραυλός, Αθήνα 1997.

KELLER EVELYN FOX, *Ο αιώνας του γονιδίου*, εκδ. Τραυλός, Αθήνα 1997.

Lewis C.S., *Το πρόβλημα του πόνου*, εκδ. Λέκτωρ, Αθήνα 2004.

MATTEI J.F., *Βιοηθική. Το ανθρώπινο γονιδίωμα*, Ιατρικές Εκδόσεις Σιώκης, Αθήνα 2003.

MAYR ERNST, *Αυτή είναι η βιολογία: η επιστήμη του έμβιου κόσμου*, εκδ. Κάτοπτρο, Αθήνα 2005.

MORGAN SALLY, *Κλωνοποίηση*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2004.

PECK SCOTT M., *Η άρνηση της ψυχής*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997.

ROSE STEVEN, *Μονοπάτια της ζωής, Βιολογία, ελευθερία, ντετερμινισμός*, εκδ. Κάτοπτρο, Αθήνα 2005.

SCHRÖDINGER ERWIN, *Τι είναι ζωή, Πνεύμα και ύλη, Αυτοβιογραφικά σκαριφήματα*, εκδ. Τραυλός, Αθήνα 1995.

- TESTANT JACQUES, *Η τεχνητή αναπαραγωγή*, εκδ. Τραυλός, Αθήνα 1996.
- WALKER RICHARD, *Γονίδια και DNA*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2005.
- ΑΓΑΛΛΟΠΟΥΛΟΥ-ΖΕΡΒΟΓΙΑΝΝΗ ΠΗΝΕΛΟΠΗ Χ., *Ιατρική υποβοήθηση στην αναπαραγωγή και αστικό δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα 2002.
- ΑΛΑΧΙΩΤΗ ΣΤΑΜΑΤΗ, *Βιοηθική*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2005.
- ΑΛΕΞΙΑ Γ., *Λόγος περί ζωής και θανάτου – Ιατρική πράξη ως μορφή κοινωνικής αλληλόδρασης στις μονάδες εντατικής θεραπείας*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2000.
- Βιοτεχνολογία και μέσα μαζικής ενημέρωσης*, Αθήνα, Ε.Ι.Ε., 1999.
- ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ Χ., *Το αλφαθητάρι της πίστης*, εκδ. Δόμος, Αθήνα 1983.
- ΓΡΙΕΝΕΖΑΚΗ ΜΑΚΑΡΙΟΥ (Αρχιμ.), *Κλωνοποίηση, Ηθικοκοινωνικές και θεολογικές συνιστώσες*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2005.
- ΖΗΖΙΟΥΛΑΣ Ι. (Μητρ. Περγάμου), «Από το προσωπείον εις το πρόσωπον. Η συμβολή της πατερικής θεολογίας εις την έννοιαν του προσώπου», στο συλλ. *Τόμο Χαριστήρια εις τιμήν του Μητροπολίτου Χαλκηδόνος Μελίτωνος*, εκδ. Πατριαρχικού Ιδρύματος Πατερικών Μελετών, Θεσσαλονίκη 1977, σσ. 287-323.
- ΖΗΖΙΟΥΛΑΣ Ι. (Μητρ. Περγάμου), «Χριστολογία και ύπαρξη», *Σύναξη* 2/1982, σσ. 9-20.
- ΖΗΖΙΟΥΛΑΣ Ι. (Μητρ. Περγάμου), «Το είναι του Θεού και το είναι του ανθρώπου», *Σύναξη* 37/1991, σσ. 11-36.
- ΖΗΖΙΟΥΛΑΣ Ι. (Μητρ. Περγάμου), *Η κτίση ως Ευχαριστία, Θεολογική προσέγγιση στο πρόβλημα της Οικολογίας*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1992.
- Ίνδικτος*, 14/2001, αφιέρωμα «Βιοτεχνολογία και Βιοηθική».
- ΚΑΖΛΑΡΗ ΧΑΡΗ, *Το χρυσό μου παιδί, Τεκνοποίηση με ιατρική υποβοήθηση. Η τεχνική και ο προβληματισμός από την εφαρμογή της στην Ελλάδα*, εκδ. Τραυλός, Αθήνα 1996.
- ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗ ΚΩΝ., *Εγκεφαλικός θάνατος. Ταυτίζεται με τον βιολογικό θάνατο του ανθρώπου;*, εκδ. University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2001.
- ΚΕΣΕΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΕΣΤΗ, *Εκ του θανάτου εις την ζωήν. Θεολογική προσέγγιση στις προκλήσεις τη βιοηθικής*, εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2003.
- ΚΟΪΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ., *Ηθική θεώρηση των τεχνικών παρεμβάσεων στο ανθρώπινο γονιδίωμα*, εκδ. Σταμούλης, Αθήνα 2003.
- ΚΟΥΝΟΥΓΕΡΗ-ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗ ΕΥΤ., *Τεχνητή γονιμοποίηση και οικογενειακό δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα 2003.
- ΚΡΙΑΡΗ-ΚΑΤΡΑΝΗ ΙΣΜΗΝΗΣ, *Γενετική τεχνολογία και θεμελιώδη δικαιώματα*, εκδ. Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη 1999.
- ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ Γ., *Χριστιανική Ηθική, Άνθρωπος και Θεός: Άνθρωπος και συνάνθρωπος: Υπαρξιακές και βιοηθικές θέσεις και προοπτικές*, εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2004.
- ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε., *Η περί του ανθρωπίνου εμβρύου ως ψυχοσωματικής υπάρξεως διδασκαλία της Εκκλησίας και η Χριστολογική θεμελίωσις αυτής*, Αθήναι, 1986.
- ΜΠΟΥΜΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, *Μεταμοσχεύσεις, Προβληματισμοί-Θεολογική Θεώρηση*, εκδ. Επτάλοφος, Αθήνα 1999.
- ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ, αρχιμ, *Ελεύθεροι από το γονιδίωμα*, έκδ. Κέντρο Βιοϊατρικής Ηθικής Δεοντολογίας, Αθήνα 2002.
- ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ, *Εφαρμογή της πειραματικής τεχνολογίας σε ανθρώπινα έμβρυα*, Αθήνα, 1996.
- ΝΙΚΟΛΑΟΥ Μητροπ. Μεσογαίας και Λαυρεωτικής, *Αλλήλων μέλη*, έκδ. Κέντρο Βιοϊατρικής ηθικής και Δεοντολογίας, Αθήνα 2005.
- ΠΟΡΤΕΛΑΛΟΥ ΣΤΑΜΑΤΗ, *Διαπολιτισμική Θεολογία, Πρόταση διαθεματικής διδακτικής*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003.
- Σύναξη* 68/1998, αφιέρωμα: *Διλήμματα Βιοηθικής* ΦΑΡΟΥ Φ., *Βάδιζε υγιαίνων, Το νόημα της υγείας και της νόσου*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2003.

Β΄ ΤΑΞΗ Ημερήσιου ΕΠΑ.Λ. και Γ΄ ΤΑΞΗ Εσπερινού ΕΠΑ.Λ.

Το διδακτικό εγχειρίδιο «Ιστορία του Νεότερου και Σύγχρονου Κόσμου από το 1453 μ.Χ. έως σήμερα» των Θ. Κατσουλάκου, Αν. Κυρκίνη, Ι. Μπαφούνη και Γ. Σμπιλίρη», Β΄ τάξη του Α΄ Κύκλου των ΤΕΕ.

Η συγγραφή του βιβλίου αυτού στηρίχθηκε στο Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Ιστορίας στα ΤΕΕ, υπηρετεί τους προβλεπόμενους από αυτό σκοπούς της διδασκαλίας του μαθήματος και ακολουθεί την υποδεικνυόμενη κατανομή του περιεχομένου του σε επί μέρους κεφάλαια και ενότητες εμπλουτισμένες με εισαγωγικό σημείωμα, χάρτες, παραθέματα και εικόνες. Το βιβλίο δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην παρουσίαση της εξέλιξης των επιστημών, των γραμμάτων, των ιδεών, των τεχνών, του αθλητισμού και όλων, γενικά, των παραμέτρων της πολιτισμικής ανάπτυξης.

Σε ένα βιβλίο, όπως αυτό, που προορίζεται για τη διδασκαλία της ιστορίας στους μαθητές της Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, καταβλήθηκε ιδιαίτερη προσπάθεια από τους συγγραφείς του ώστε να είναι ελκυστικό για τους μαθητές και να ανταποκρίνεται στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους. Έτσι, η προβολή της προόδου της τεχνολογίας κατά τους δύο τελευταίους αιώνες θεωρήθηκε απαραίτητη και διατρέχει ως βασική ιδέα το βιβλίο από το εξώφυλλό του ως τον ενδεικτικό χρονολογικό κατάλογο των κυριότερων εφευρέσεων και ανακαλύψεων από την Αναγέννηση ως σήμερα, που παρατίθεται στο τέλος του βιβλίου. Για παράδειγμα, στο κεφάλαιο για το Κίνημα του Ανθρωπισμού και την Αναγέννηση, θεωρήθηκε εντελώς απαραίτητη η παρουσίαση σε εικόνα της πτητικής μηχανής που σχεδίασε ο Ντα Βίντσι (σ. 20), όπως και του γερμανικού τυπογραφείου του 16^{ου} αι. (σ. 26), στο κεφάλαιο για τη Βιομηχανική Επανάσταση το σχέδιο της ατμομηχανής του Βατ (σ. 57), στην ενότητα για τις πολεμικές συγκρούσεις ανάμεσα στα ευρωπαϊκά κράτη η απεικόνιση του πρώτου κινητού πυροβολικού στον ευρωπαϊκό χώρο (σ. 5), στο κεφάλαιο για την Ελληνική Επανάσταση το ομοίωμα πυρπολικού του 21 (σ. 40), το πιεστήριο του πρώτου εθνικού τυπογραφείου στο Ναύπλιο (σ. 44), στην ενότητα για τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας επί Χ. Τρικούπη η περιστροφική γέφυρα του πορθμού του Ευρίπου (σ. 51) και πολλά άλλα, τα οποία καλούμε τους συναδέλφους που θα διδάξουν το μάθημα να σχολιάσουν και να αξιοποιήσουν.

Αντίστοιχα, έχει δοθεί έμφαση (με την παράθεση εικονιστικού υλικού, σχολιασμό κ.ά.) στις επαγγελματικές ασχολίες των ανθρώπων. Από τα καταστήματα των πρώτων Ελλήνων μεταναστών στη Νέα Υόρκη (σ. 66), ως τους εργάτες των αμερικανικών και ευρωπαϊκών εργοστασίων (σ. 72, 96 κ.ά.) η εξέλιξη της επαγγελματικής ενασχόλησης έχει αποτελέσει θέμα εξέτασης και προβολής σε διάφορες ενότητες του βιβλίου.

Η πολιτική γελοιογραφία-σκίτσο, καθώς διακρίνεται από την αμεσότητα και την οξύτητα του σχολιασμού της, χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα στην εξιστόρηση των ελληνικών και διεθνών πολιτικών εξελίξεων από τη σύμπτυξη της Ιερής Συμμαχίας στην Ευρώπη ως τη χούντα των συνταγματαρχών στην Ελλάδα του 1967. Επίσης, ο πόλεμος παρουσιάζεται και μέσα από την εξέλιξη των μέσων που χρησιμοποιήθηκαν για τη διεξαγωγή του, ενώ η οικονομία εντάσσεται οργανικά στο πολιτικό, κοινωνικό και πολιτισμικό της πλαίσιο.

Στο τέλος του βιβλίου υπάρχει ένα εύχρηστο και συνοπτικό **γλωσσάρι**, όπου εξηγούνται οι κυριότεροι ιστορικοί όροι και έννοιες, απαραίτητες για να περιγραφούν με ακρίβεια ή να δηλωθούν συνοπτικά ομογενή ιστορικά φαινόμενα, ενώ, για τον διδάσκοντα αλλά και για όσους από τους μαθητές ενδιαφερθούν σχετικά, παρατίθεται επιλεγμένη ενδεικτική βιβλιογραφία, ελληνική και ξένη.

Ως προς τη διδακτική αξιοποίηση του βιβλίου, εκτός από τα προβλεπόμενα για τη διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος της ιστορίας στο Π.Σ., επισημαίνουμε τα εξής:

Η **εικονογράφηση** του βιβλίου συνδέεται οργανικά με το περιεχόμενό του και γι' αυτό πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της διδασκαλίας. Έτσι, π.χ., το σκίτσο που εικονίζεται στη σελίδα 9, στοχεύει στο να δείξει πόσο βαθιά επηρέασε το κίνημα του Διαφωτισμού ακόμη και τους απλούς αμόρφωτους χωρικούς της προεπαναστατικής Γαλλίας, ενώ οι δύο εικόνες της σελίδας 50 λειτουργούν συμπληρωματικά μεταξύ τους για να εξηγήσουν την αντίδραση του ελληνικού λαού στην αυταρχική διακυβέρνηση του Όθωνα. Τόσο η εικονογράφηση όσο και τα **παραθέματα** (γραπτές πηγές ή απόψεις νεότερων ιστορικών συγγραφέων) έχουν επιλεγεί όχι μόνο για να εμπλουτίσουν ή να φωτίσουν περισσότερο την ιστορική αφήγηση, αλλά, κυρίως, για να δώσουν στον καθηγητή τη δυνατότητα να πραγματευθεί τα ζητήματα, για τα οποία γίνεται λόγος, και από άλλες οπτικές γωνίες και να καλλιεργήσουν την κριτική ικανότητα των μαθητών. Ως προς τον στόχο αυτόν ενδεικτικά αναφέρουμε:

* την παράλληλη παράθεση εικόνων με σκηνές από πολιτικές εκδηλώσεις των οπαδών αλλά και των αντιπάλων της βασιλείας στην Ελλάδα κατά την περίοδο του Εθνικού Διχασμού (σελ. 95), καθώς και κατά το δημοψήφισμα του 1946 για την επαναφορά της βασιλείας (σελ. 129), οι οποίες αισθητοποιούν στους μαθητές το διχαστικό πολιτικό κλίμα των περιόδων αυτών·

* τις φωτογραφίες των βασιλέων Φερδινάνδου της Βουλγαρίας και Κωνσταντίνου της Ελλάδας στα ερείπια της Ακρόπολης της Καβάλας (σελ. 89), που υποδηλώνουν τη διεκδίκηση της περιοχής από τις δύο χώρες κατά τους Βαλκανικούς πολέμους και επομένως υποδηλώνουν τα αίτια της ένοπλης αντιπαράθεσης ανάμεσα στις δύο χώρες·

* τα παραθέματα από την «Ιστορία της Ευρώπης» των S. Berstein-P. Milza και την «Ιστορία της Γαλλικής Επανάστασης» του Φρ. Μινιέ (στη σελ. 13 του βιβλίου) για την ερμηνεία της πολιτικής του Ροβεσπιέρου κατά την περίοδο της Τρομοκρατίας στη Γαλλική Επανάσταση·

* την αντιπαράθεση της αποικιοκρατικής οπτικής του άγγλου νομπελίστα ποιητή Ράντγιαρντ Κίπλιγκ, όπως αυτή έχει εκφραστεί στο ποίημά του για το «Φορτίο του Λευκού Ανθρώπου» (σ. 64) με την καταδίκη της αποικιοκρατικής αντίληψης από τον αμερικανό συγγραφέα Μαρκ Τουαίν (σ. 5). Στο ίδιο κεφάλαιο η εξιδανικευμένη παρουσίαση των ευρωπαίων αποικιοκρατών ως εκπολιτιστών και ειρηνοποιών αντιδιαστέλλεται στην αυτοσαρκαστική γερμανική γελοιογραφία της σελ. 61·

* τα παραθέματα από την «Ευρωπαϊκή Οικονομική Ιστορία» των Sh. Clough-R. Rapp και το έργο «Υλικός πολιτισμός, Οικονομία και Καπιταλισμός» του F. Braudel για την προετοιμασία και τη γέννηση της Βιομηχανικής Επανάστασης (σελ. 57, 59)·

* την εικονογράφηση του κεφαλαίου Επιστήμη και Τέχνες τον 19^ο αιώνα, μέσα από την επιλογή της οποίας προβάλλονται αφενός ο θρίαμβος της επιστήμης, αφετέρου τα κοινωνικά προβλήματα (π.χ. εκμετάλλευση της παιδικής εργασίας σελ. 72) και οι ψυχολογικές επιπτώσεις της στον σύγχρονο κόσμο (η ανελέητη κριτική του Τσάπλιν σ' ένα κόσμο υποδουλωμένο στη μηχανοποίηση, μέσα από την ταινία «Μοντέρνοι Καιροί» σελ. 79).

Πολύ σημαντικός για τη διδακτική αξιοποίηση του βιβλίου είναι και ο ρόλος των περίπου είκοσι **ιστορικών χαρτών**, μέσα από την παρατήρηση των οποίων μπορεί ο μαθητής να κατανοήσει πιο ουσιαστικά τις ιστορικές εξελίξεις τις οποίες του περιγράφει η ιστορική αφήγηση του βιβλίου ή του προβάλλει η εικονογράφηση του. Ενδεικτικό παράδειγμα ο χάρτης της σελίδας 106, που απεικονίζει το ελληνικό μέτωπο στη Μικρασία το καλοκαίρι του 1922 και την τουρκική αντεπίθεση και που, τοποθετημένος ανάμεσα σε δύο φωτογραφίες που απεικονίζουν: η πρώτη Έλληνες στρατιώτες να πίνουν νερό από τον Σαγγάριο ποταμό (απώτατο όριο της νικηφόρου προέλασης του ελληνικού εκστρατευτικού σώματος στον μικρασιατικό πόλεμο) και η δεύτερη τη Σμύρνη στις φλόγες και τους Έλληνες μικρασιάτες να αναζητούν δρόμο φυγής, δίνει το κλειδί της ιστορικής εξήγησης για τη μετάβαση από το περιεχόμενο της πρώτης φωτογραφίας στο περιεχόμενο της δεύτερης.

Οι ερωτήσεις-δραστηριότητες στο τέλος κάθε διδακτικής ενότητας λειτουργούν υποστηρικτικά και στοχεύουν περισσότερο στην ενίσχυση της διδακτικής διαδικασίας και λιγότερο στην αξιολόγηση των μαθητών. Για τον λόγο αυτόν προτείνουμε οι ερωτήσεις αυτές να γίνονται

αντικείμενο επεξεργασίας, ει δυνατόν κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας και οι μαθητές να έχουν τη δυνατότητα να συμβουλευόμαστε το κείμενο, την εικονογράφηση και τα παραθέματα του βιβλίου τους.

Για να απαντήσουν π.χ. οι μαθητές την ερώτηση 4 της σελίδας 131 («Στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η επιστήμη και η τεχνολογία τέθηκαν χωρίς ηθικές αναστολές στην υπηρεσία των εμπολέμων. Αναζητήστε σχετικά παραδείγματα») μπορούν να ανατρέξουν στον χάρτη της σελίδας 120, όπου επισημαίνονται τα 19 κύρια ναζιστικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως και «επιστημονικής» εξοντώσεως, καθώς και στις εικόνες της σελίδας 122 (από τη ζωή των κρατουμένων στο Μπέλσεν) και της σελίδας 123 (οι καταστροφές από τις αεροπορικές επιδρομές των Συμμάχων στο Βερολίνο, η πυρηνική καταστροφή με τη βόμβα στη Χιροσίμα).

Σε ορισμένες περιπτώσεις με τις ερωτήσεις-δραστηριότητες επιδιώκεται η αποτελεσματική μελέτη και η ουσιαστική χρήση των ιστορικών χαρτών της ενότητας: π.χ. η 2^η ερώτηση στη σελίδα 60 («Το 19^ο αιώνα η Ευρώπη διακρινόταν σε *Ευρώπη της ατμομηχανής* και σε *Ευρώπη του κάρου*. Να εντοπίσετε τη γεωγραφική θέση των περιοχών αυτών στον χάρτη και να εξηγήσετε τους λόγους της διάκρισης») και η 3^η ερώτηση της σελίδας 65 («Εντοπίστε στον παγκόσμιο χάρτη το αποικιακό κράτος της Μ. Βρετανίας και σχολιάστε το κριτήριο με το οποίο οι Βρετανοί επέλεξαν της αποικίες τους») ζητούν από τους μαθητές όχι μόνο παρατήρηση του ιστορικού χάρτη και εντοπισμό στοιχείων από το περιεχόμενό του αλλά και προσπάθεια ερμηνείας των στοιχείων αυτών με βάση τη γνώση που αποκτήθηκε από τη διδακτική επεξεργασία της αντίστοιχης ενότητας του βιβλίου.

Ασφαλώς, η αξιοποίηση των πληροφοριών και δραστηριοτήτων του σχολικού βιβλίου κατά κανένα τρόπο δεν αποκλείει την αναζήτηση από την πλευρά των μαθητών και άλλων επί πλέον στοιχείων που μπορούν να συνεισφέρουν στη διερεύνηση του ζητήματος.

Άλλωστε, η καλύτερη δυνατή διδακτική αξιοποίηση του βιβλίου είναι να αποτελέσει το περιεχόμενό του όχι μόνο αντικείμενο της μελέτης αλλά και αφορμή για συζήτηση, παρατήρηση, σχολιασμό, συσχετισμό και ερμηνεία των θεμάτων που περιέχει, ώστε να συντελέσει στην καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης και κρίσης των μαθητών των ΤΕΕ στους οποίους απευθύνεται.

Προγραμματισμός της ύλης: Η έκταση της ύλης έχει επιδιωχθεί να αντιστοιχεί σε γενικές γραμμές στις διατιθέμενες από το ωρολόγιο πρόγραμμα ώρες διδασκαλίας του μαθήματος. Επειδή όμως οι ενότητες δεν έχουν ίση έκταση και πυκνότητα ιστορικής ύλης, προτείνουμε κάποιες από αυτές να διδαχθούν περιληπτικά ή σε συνδυασμό με άλλες σχετικές προς αυτές. Έτσι π.χ. η ενότητα «Το κίνημα του Διαφωτισμού» μπορεί να διδαχθεί μαζί με τη «Γαλλική Επανάσταση», «Το Κρητικό Ζήτημα» μαζί με το «Μακεδονικό Ζήτημα», η «Ακμή της ευρωπαϊκής εξάπλωσης» με τις «Εξελίξεις στην Αμερικανική ήπειρο» κ.ο.κ.

Αντίθετα, άλλες ενότητες, όπως π.χ. ο «Αγώνας για την ανεξαρτησία και η δημιουργία του ελληνικού κράτους» είναι προτιμότερο να επιμερισθούν διδακτικά σε μικρότερες και να διατεθούν για τη διδασκαλία τους περισσότερες από μία διδακτικές ώρες.

Διδασκαλία: Για τη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη εκτός από τους γενικούς σκοπούς του μαθήματος (ανάπτυξη ιστορικής σκέψης και ιστορικής συνείδησης, ενίσχυση πολιτισμικής ταυτότητας, κατανόηση και σεβασμός των διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων) και οι ειδικοί διδακτικοί στόχοι μιας συγκεκριμένης ιστορικής ενότητας (εντοπισμός αιτίων και αποτελεσμάτων, ομοιοτήτων και διαφορών των ιστορικών γεγονότων, μελέτη του ιστορικού παρελθόντος μετά από κριτικό έλεγχο των πηγών, ικανότητα ανάλυσης ιστορικών πηγών, γνωριμία με το ειδικό λεξιλόγιο της επιστήμης της Ιστορίας κ. ά.).

Η ενεργητική συμμετοχή όλων των μαθητών της τάξης στη διδακτική διαδικασία, η αποφυγή της μονολιθικότητας ως προς τις διδακτικές μεθόδους (αφήγηση, διάλογος, εναλλαγή αφήγησης και διαλόγου, χρήση εποπτικών μέσων και τεχνολογίας κ.λπ.), ο τρόπος αξιοποίησης των πρωτογενών (γραφτών, υλικών, οπτικοακουστικών) και δευτερογενών (μελετών άλλων ιστορικών) πηγών, καθώς και τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν, αποτελούν στοιχεία που θα πρέπει να απασχολήσουν τον

διδάσκοντα, προκειμένου να παρακινήσει το ενδιαφέρον των μαθητών και να ενεργοποιήσει τον προβληματισμό τους.

Διδακτικά παραδείγματα:

1^ο Διδακτικό παράδειγμα

«Εθνικά και Φιλελεύθερα Κινήματα» (σ.31-35).

Προτεινόμενος χρόνος διδασκαλίας: 1 διδακτική ώρα

A. Ειδικοί διδακτικοί Στόχοι της ενότητας

* Να γνωρίσουν οι μαθητές τις συνθήκες που επικράτησαν στην Ευρώπη μετά τη λήξη της Ναπολεόντειας περιόδου και την ίδρυση της Ιερής Συμμαχίας.

* Να προσεγγίσουν σφαιρικά αντιπροσωπευτικά επαναστατικά κινήματα του ευρωπαϊκού χώρου και να διακρίνουν τις μεταξύ τους ομοιότητες και διαφορές.

* Να κατανοήσουν τις έννοιες *εθνικισμός* και *φιλελευθερισμός* ως κύριους άξονες των ευρωπαϊκών πολιτικών εξελίξεων κατά τον 19^ο αιώνα.

B. Αφόρμηση/σύνδεση με τα προηγούμενα

Να αξιοποιηθεί η γνώση των μαθητών για τις πολιτικές και οικονομικές ιδέες του Διαφωτισμού και το ιδεολογικό περιεχόμενο της Γαλλικής Επανάστασης που έχουν ήδη διδαχθεί.

Εναλλακτικές προτάσεις

Να προϊδεαστούν οι μαθητές για το περιεχόμενο της νέας ενότητας συνδυάζοντας τον συμβολισμό της εικόνας στη σελ. 32 με τον τίτλο «Άνοιξη των λαών».

Γ. Πορεία διδασκαλίας

• Αποσαφήνιση, σχολιασμός των όρων: *έθνος, εθνικό κράτος, φιλελευθερισμός, απολυταρχία, Δεκεμβριστές, «άνοιξη των λαών», Ιερή Συμμαχία, μεγαλοαστοί, μικροαστοί.*

• Συνοπτική παρουσίαση του πολιτικού χάρτη και των καθεστώτων της Ευρώπης κατά το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα.

• Αναφορά στα τρία βασικά κύματα φιλελεύθερων κινήματων (1820-21, 1830, 1848).

• Παρουσίαση των κύριων σταθμών της εθνικής ενοποίησης της Ιταλίας και της Γερμανίας.

• Σχολιασμός των πολιτικών και κοινωνικών συνεπειών των φιλελεύθερων κινήματων.

• Σχολιασμός-απάντηση στις ερωτήσεις που διατυπώνονται στο τέλος της ενότητας.

Κατά τη διδακτική διαδικασία καλό είναι να γίνει αξιοποίηση του περιεχομένου των δύο πολιτικών γελοιογραφιών: η πρώτη σατιρίζει τους ιδρυτές της Ιερής Συμμαχίας και εκφράζει τη βρετανική πολιτική, η οποία διαφωνούσε με την επιβολή απολυταρχικών καθεστώτων στις ευρωπαϊκές χώρες, καθώς η Βρετανία είναι χώρα με κοινοβουλευτικό καθεστώς. Οι τρεις βασιλείς-ηγέτες των ιδρυτικών χωρών της Ιερής Συμμαχίας (Πρωσία, Αυστρία, Ρωσία) μεταφέρουν σε άμαξα τον ταλαίπωρο βασιλιά της Γαλλίας, ενώ στο βάθος ο Άγγλος παρατηρητής τους προειδοποιεί ότι ακολουθούν επικίνδυνο δρόμο, υπονοώντας τις συνέπειες που μπορεί να έχει για την ισορροπία των δυνάμεων στην Ευρώπη η περιφρόνηση των βρετανικών αξιώσεων από την πλευρά των υπόλοιπων ευρωπαϊκών δυνάμεων. Η δεύτερη γελοιογραφία παρουσιάζει πανικόβλητο τον πανίσχυρο ως τότε καγκελλάριο της Αυστρίας Μέτερνιχ στο άκουσμα και μόνο της είδησης για την εξέγερση της Βιέννης του 1848, η οποία σήμανε και το πολιτικό του τέλος. Η γελοιογραφία προσφέρεται για να σχολιαστούν οι συνθήκες υπό τις οποίες έληξε η περίοδος της κυριαρχίας του πνεύματος της απολυταρχίας στην κεντρική Ευρώπη με την περίφημη «Άνοιξη των λαών» του 1848.

Ο διδάσκων θα μπορούσε ακόμη να συζητήσει με τους μαθητές του τον ρόλο της πολιτικής γελοιογραφίας ως τρόπου σχολιασμού της εκάστοτε πολιτικής επικαιρότητας.

Στην ίδια ενότητα προτείνεται να συσχετιστούν μεταξύ τους οι τρεις απεικονίσεις εξεγέρσεων (Παρίσι, Φρανκφούρτη, Λονδίνο) και να συζητηθούν τυχόν ομοιότητες ή διαφορές ανάμεσα στο χαρακτήρα των γεγονότων που απεικονίζονται (π.χ. η διαδήλωση των «Χαρτιστών» στο Λονδίνο δεν υπήρξε εξέγερση υπό την έννοια των δύο προηγούμενων αλλά οι στόχοι της εντάσσονταν στις πολιτικές διεκδικήσεις του γενικότερου ευρωπαϊκού φιλελευθερισμού της εποχής). Επίσης, με αφορμή το παράθεμα από τον E.J. Hobsbaum («Η εποχή των Επαναστάσεων»), στη σελίδα 32, να συγκριθεί η γαλλική επανάσταση με τα ευρωπαϊκά φιλελεύθερα κινήματα του 19^{ου} αιώνα.

Αξιολόγηση

Οι ερωτήσεις-δραστηριότητες της ενότητας αξιοποιούν τα παραθέματα σε συσχετισμό με την αφήγηση και επιχειρούν να οξύνουν την κριτική σκέψη των μαθητών. Έτσι, το πιο πάνω παράθεμα του E.J. Hobsbaum σε συνδυασμό με το όλο περιεχόμενο της ενότητας θα αποτελέσει τη βάση για την απάντηση στην ερώτηση 3, από την οποία ζητείται να σχολιαστεί και να αιτιολογηθεί ο χαρακτηρισμός του 19^{ου} αιώνα από σύγχρονους ιστορικούς ως «Αιώνα των επαναστάσεων». Οι δύο προηγούμενες ερωτήσεις εξάλλου αναφέρονται η πρώτη στην εξήγηση του ιστορικού όρου «Άνοιξη των λαών», ενώ η δεύτερη στη διερεύνηση των λόγων για τους οποίους ο Μέτερνιχ έγινε αντικείμενο σάτιρας από τον τύπο της εποχής του και στηρίζονται στο περιεχόμενο της ενότητας. Και οι τρεις ερωτήσεις επιτρέπουν την επέκταση της συζήτησης και σε διαφορετικές απόψεις τις οποίες τυχόν θα διατυπώσουν οι μαθητές. Είναι πάντως αυτονόητο ότι η επιλογή των συγκεκριμένων ερωτήσεων είναι ενδεικτική και ότι ο καθηγητής που διδάσκει το μάθημα έχει τη δυνατότητα να τις αντικαταστήσει ή να τις εμπλουτίσει, ανάλογα με τον τρόπο που θεωρεί προσφορότερο για να κατανοήσουν οι μαθητές το περιεχόμενο της ενότητας και να καλλιεργήσουν την ιστορική τους σκέψη.

2ο Διδακτικό παράδειγμα:

Επιστήμη και Τέχνες τον 19^ο αι. (σελ. 70-82)

Προτεινόμενος χρόνος διδασκαλίας: (2-3 ώρες)

Η πνευματική και καλλιτεχνική Ελλάδα τον 19^ο αι. να αποτελέσει αντικείμενο ιδιαίτερης διδασκαλίας (1 διδ. ώρα).

A. Ειδικοί διδακτικοί Στόχοι της Ενότητας:

Να αντιληφθούν οι μαθητές τον ρόλο της επιστήμης, των ιδεών και της τέχνης στη ζωή των ανθρώπων του 19^{ου} αι.

B. Αφόρμηση – Σύνδεση με τα προηγούμενα:

Να ενταχθούν οι εξελίξεις της επιστήμης και της τέχνης στη γενικότερη ιστορική πορεία του 19^{ου} αι. (εκβιομηχάνιση, αποικιοκρατία, εθνικά κινήματα).

Εναλλακτικές προτάσεις

Αξιοποίηση των γνώσεων ή των εμπειριών των μαθητών μετά από μία επίσκεψη σε χώρο, όπου εκτίθενται έργα σχετικά με τη διδακτική ενότητα (π.χ. Εθνική Πινακοθήκη, Μέγαρο Μουσικής κ.λπ.).

Γ. Πορεία διδασκαλίας:

- Αποσαφήνιση, σχολιασμός όρων της ενότητας, π.χ. κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής, ρομαντισμός, παρνασσισμός, συμβολισμός.
- Παρουσίαση των κυριότερων ανακαλύψεων και εφευρέσεων του 19^{ου} αι. από το χρονολόγιο στο τέλος του βιβλίου.
- Επιλογή μιας εφεύρεσης τυχαία (Η επιλογή μπορεί να γίνει σύμφωνα με την ειδικότητα του τμήματος) που θα χρησιμοποιηθεί ως παράδειγμα, π.χ. 1882: Η εφεύρεση του ανελκυστήρα.
- Να διερευνηθεί στην τάξη ποιοι παράγοντες ευνοούν και προϋποθέτουν την εξέλιξη αυτή. Έχουμε λοιπόν:

α) Ανέγερση πολυώροφων κτηρίων β) Εξελίξεις στη χαλυβουργία, την επεξεργασία των μετάλλων (χάρη στη βιομηχανική επανάσταση) γ) Δυνατότητα παρασκευής χρησιμοποίησης νέων προϊόντων χάρη στην ανάπτυξη της χημείας δ) Παραγωγή και διανομή ηλεκτρισμού.

- Να συζητηθούν οι επιπτώσεις της εφεύρεσης αυτής στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων.

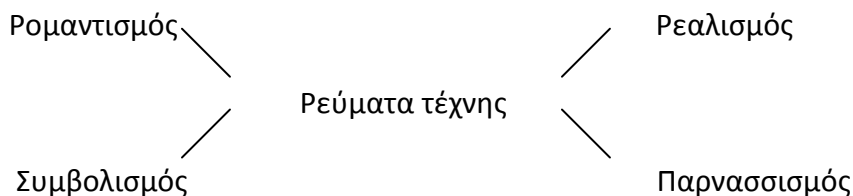
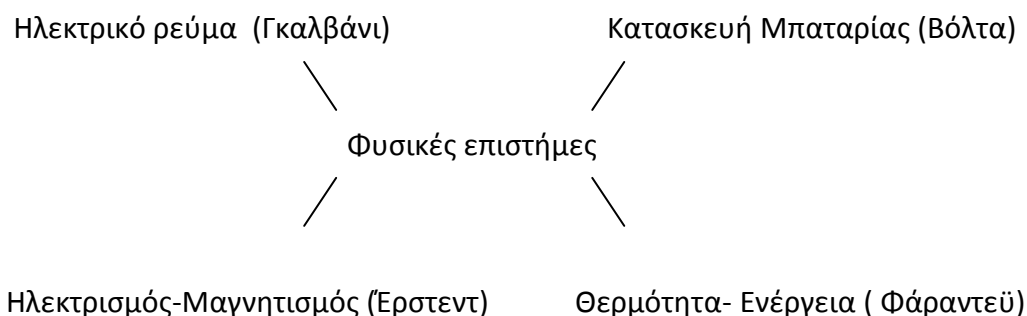
Κατά τη διδασκαλία συνιστάται να αξιοποιηθούν οι εικόνες και ο σχολιασμός τους για μία «περιπλάνηση» στον χώρο της επιστήμης (π.χ. εικόνα 2, σελ. 72 και εικ. 1, σελ. 73) και των επιπτώσεων της στη ζωή των ανθρώπων (π.χ. εικ. 2, σελ. 73 και εικ. 1, σελ. 74). Ανάλογη μπορεί να είναι και η προσέγγιση για τα θέματα της τέχνης. Καλό θα ήταν να τονιστούν:

Η σύνδεση με την παγκόσμια πραγματικότητα σ' όλους της τομείς.

Οι ιδιαιτερότητες του ελληνικού παραδείγματος (Εθνική Ιδεολογία, Σύνδεση με την αρχαιότητα στον τομέα των Ιδεών κ.λπ.).

Ο διδάσκων, τέλος, κατά τη διδακτική διαδικασία θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει στον πίνακα **το σχήμα του άστρου** (σύνδεση μιας κεντρικής έννοιας με τις περιφερειακές έννοιες), με το οποίο θα διευκόλυνε τους μαθητές να αντιληφθούν τις εξελίξεις στον χώρο της επιστήμης και της τέχνης.

π.χ.

Αξιολόγηση

Οι δύο ερωτήσεις-δραστηριότητες στο τέλος της ενότητας στηρίζονται κυρίως στο περιεχόμενό της (αφήγηση, παραθέματα, εικονογράφηση), ενώ η δεύτερη από αυτές καλλιεργεί παράλληλα την φαντασία και το δημιουργικό πνεύμα των μαθητών.

Τέλος, επισημαίνουμε ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση του μαθήματος της Ιστορίας είναι η διδασκαλία της ύλης χωρίς χάσματα και ασυνέχειες. Η αποσπασματικότητα δεν επιτρέπει στους μαθητές να κατανοήσουν την αιτιακή σχέση που συνδέει μεταξύ τους τα ιστορικά γεγονότα ούτε το πλέγμα των συνθηκών υπό τις οποίες αυτά συντελέστηκαν. Για τον λόγο αυτόν πρέπει να καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για ολοκλήρωση της ύλης μέσα στο διδακτικό έτος. Σε περίπτωση, ωστόσο, που η συστηματική διδασκαλία όλου του βιβλίου καθίσταται αδύνατη λόγω αντικειμενικών προβλημάτων, θα μπορούσαν για την εξοικονόμηση χρόνου να διδάσκονται περιληπτικά (αναφορά των κύριων σημείων στο πλαίσιο μιας άλλης αναλυτικά διδασκόμενης ενότητας) ορισμένες διδακτικές ενότητες χωρίς αυτό να σημαίνει ότι επιτρέπεται να παραλείπονται

ολοσχερώς. Επίσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη για όλες τις τάξεις ότι οι ιστορικές πηγές που περιέχονται στα σχολικά βιβλία ιστορίας δεν αποτελούν προέκταση της αφήγησης του βιβλίου και επομένως δεν πρέπει να διδάσκονται ως επιπλέον γνωστικά στοιχεία, των οποίων ζητείται κατά τις εξετάσεις η εκμάθηση, αλλά αποτελούν μεθοδολογικά εργαλεία για την άσκηση της κριτικής σκέψης των μαθητών.

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω, εκτιμούμε ότι θα μπορούσαν ενδεικτικά να διδαχθούν περιληπτικά στην Β΄ τάξη ΕΠΑ.Λ. και Γ΄ τάξη Εσπερινού ΕΠΑ.Λ. από το βιβλίο: «Ιστορία του Νεότερου και Σύγχρονου Κόσμου από το 1453 μ.Χ. έως σήμερα» των Θ. Κατσουλάκου, Αν. Κυρκίνη, Ι. Μπαφούνη και Γ. Σμπιλίρη» Β΄ τάξη του Α΄ Κύκλου των ΤΕΕ, τα κεφάλαια:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΕΩΣ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ (από 1453 – 1815 μ. Χ.)

Ενότητα Α: Ευρώπη και Οθωμανική Αυτοκρατορία

2. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία (σελ. 6 – 8).

Ενότητα Γ: Η Γαλλική Επανάσταση:

3. Η περίοδος της τρομοκρατίας και το Διευθυντήριο (σελ. 13)

4. Ο Ναπολέων Βοναπάρτης (1769 – 1821) (σελ. 14).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ

Ενότητα Α: Το Ανατολικό Ζήτημα (σελ. 29 – 30)

Ενότητα Β: Εθνικά και Φιλελεύθερα Ευρωπαϊκά Κινήματα (σελ. 31 - 35)

Ενότητα Δ: Ελληνική Πολιτική, Κοινωνική και Οικονομική Ζωή (σελ. 49 – 52)

Ενότητα Η: Η Ακμή της Ευρωπαϊκής Αποικιακής Εξάπλωσης (σελ. 61 - 65)

Ενότητα Θ: Εξελίξεις στην Αμερικανική Ήπειρο (σελ. 66 – 67)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ ΤΟΝ 19^ο ΑΙΩΝΑ

Ενότητα Α: Η Παγκόσμια Σκηνή

3. Τα γράμματα και οι τέχνες της νέας εποχής (σελ. 75 – 79)

Ενότητα Β: Η πνευματική και Καλλιτεχνική Ελλάδα τον 19^ο Αιώνα (σελ. 80 – 82)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ (20ος ΑΙΩΝΑΣ)

Ενότητα Ε: Η περίοδος μεταξύ των δύο πολέμων (σελ. 110 – 117)

Ενότητα ΣΤ: Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος

1. Με βήμα ταχύ προς τον πόλεμο (σελ. 119)

2. Στη δίνη του πολέμου (σελ. 119 – 122)

3. Ένας απολογισμός (σελ. 122 – 123)

Ενότητα Ζ: Η Μεταπολεμική Εποχή (σελ. 132 - τέλος)

2. ΞΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ

Β΄ Τάξη Ημερήσιου και Εσπερινού ΕΠΑ.Λ.

Εισαγωγή

Οι Οδηγίες Διδασκαλίας για τους Καθηγητές της Αγγλικής γλώσσας στα ΕΠΑΛ περιλαμβάνουν τους γενικούς στόχους του μαθήματος, τα περιεχόμενα, τη μεθοδολογία διδασκαλίας, ενδεικτικούς τρόπους διδασκαλίας του λεξιλογίου, την αξιολόγηση του μαθήματος και ενδεικτική βιβλιογραφία.

Γενικοί στόχοι και περιεχόμενα

Σκοπός των Επαγγελματικών Λυκείων είναι να υπερασπιστούν τον **εγγραμματισμό**, ως μέσο ανάπτυξης της προσωπικότητας των μαθητών και ως μέσον απόκτησης δεξιοτήτων για τη **δια βίου μάθηση** καθώς και ως μέσο εμπλουτισμού του μορφωτικού τους κεφαλαίου. Οι εξελίξεις στον χώρο της τεχνολογίας και της επιστήμης καθιστούν τη γενική παιδεία, δηλαδή τις γνωστικές δεξιότητες σε πολλά μαθησιακά περιβάλλοντα (π.χ., κατανόηση ακουστικού κειμένου για μία φυσική καταστροφή ή παραγωγή γραπτού λόγου για την αποτύπωση στατιστικών στοιχείων για την κυκλοφορία ενός προϊόντος κλπ), και επικοινωνιακές κοινωνικές δεξιότητες (π.χ. διαχείριση της ομαδικής εργασίας σε ένα μηχανοστάσιο, αναζήτηση και επεξεργασία πληροφοριών για τις προδιαγραφές ενός υλικού κλπ) απαραίτητες για τη συνεχή και εκτεταμένη επιμόρφωση των πολιτών, σε όλους τους επαγγελματικούς τομείς. Ακόμη και ένας απλός βιομηχανικός εργάτης δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της σύγχρονης βιομηχανικής παραγωγής αν δεν είναι σε θέση να αντιληφθεί τις νέες τεχνολογικές αλλαγές σε επίπεδο μηχανημάτων και να συνεργαστεί με άλλους για την ποιοτική παραγωγή ενός τελικού προϊόντος. Παράλληλα πρέπει να έχει αναπτύξει εκείνες τις δεξιότητες με τις οποίες θα είναι σε θέση να αντιδράσει θετικά σε κάθε ανάγκη αλλαγής εργασιακού χώρου ή ειδικότητας, αποκτώντας νέα εργασιακά εφόδια που θα του επιτρέψουν να ανανεώσει τις εργασιακές του ευκαιρίες και να αποτρέψει τον ατομικό του αποκλεισμό από την αγορά εργασίας.

Στα πλαίσια ενός νέου πολυπολιτισμικού και κοινωνικού περιβάλλοντος οι βασικοί στόχοι της γενικής παιδείας στα ΕΠΑΛ δεν μπορεί να είναι μόνο ο εγγραμματισμός (γνώσεις, δεξιότητες, κατάρτιση) αλλά και η ανάπτυξη της πολυπολιτισμικής συνείδησης και η αναγνώριση της αξίας της πολυγλωσσίας. Οι στόχοι αυτοί είναι απαραίτητοι τόσο για την επαγγελματική αναβάθμιση αυτών που μετέχουν στην αγορά εργασίας όσο και για τη διευκόλυνση της επαγγελματικής κινητικότητας των πολιτών στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή μιας παγκοσμιοποιημένης αγοράς. Οι σκοποί της γενικής παιδείας μπορούν να υποστηρίξουν την ανάπτυξη μιας πολυδύναμης προσωπικότητας με αυξημένες γνωστικές αλλά και μεταγνωστικές δεξιότητες (δηλαδή δεξιότητες για να μαθαίνει ο μαθητής πώς να μαθαίνει - **learning to learn** - π.χ. αναγνώριση προβλήματος, επιλογή κατάλληλων στρατηγικών για την επίλυσή του κλπ.) με ικανές επικοινωνιακές στρατηγικές για να ανταποκριθεί ο κάθε ένας στους πολλαπλούς κοινωνικούς και επαγγελματικούς ρόλους που θα αναλάβει στη ζωή του και για να έχει πάντα τη διάθεση και την ικανότητα για συνεχή αναδόμηση γνώσεων, ιδεών, στάσεων και συμπεριφορών. Η απόκτηση δεξιοτήτων ζωής θα πρέπει να αποτελέσουν όχι μόνο το βασικό σκοπό της διδασκαλίας της ξένης γλώσσας αλλά και άξονα διδακτικής και παιδαγωγικής κατεύθυνσης των δραστηριοτήτων μέσα στη σχολική τάξη. Η νέα αυτή προσέγγιση θα υπερασπιστεί και τη νέα φιλοσοφία του σχολείου, όπου κεντρικός πυρήνας σκέψης και δράσης είναι ο ίδιος ο μαθητής.

Μεθοδολογία διδασκαλίας

Μέσα από την διαδικασία εκπλήρωσης των στόχων της γενικής παιδείας θα αλλάξει και η **μεθοδολογική προσέγγιση** στο περιεχόμενο της προ-επαγγελματικής κατάρτισης, η οποία θα πρέπει να στηριχτεί κυρίως στην ανάπτυξη **δεξιοτήτων** και στη **βιωματική μάθηση** μέσω εμπειριών είτε σε καταστάσεις προσομοίωσης εργασιακών συνθηκών είτε σε πραγματικές συνθήκες, εργαστηριακού τύπου. Η μεθοδολογική προσέγγιση θα στοχεύει στην καλλιέργεια γνώσεων και δεξιοτήτων σε ατομικό επίπεδο αλλά και σε ομαδικά σχήματα μέσα από **σχέδια εργασίας (projects)** τα οποία θα μπορούν να παρουσιάζονται σε επίπεδο σχολικού περιβάλλοντος, ως σημεία αναφοράς της προόδου τους αλλά και στην τοπική κοινότητα ή σε υπεύθυνους φορείς του επαγγελματικού περιβάλλοντος για να αναδεικνύουν την ποιότητα της εργασίας των μαθητών και τις εν δυνάμει εργασιακές δυνατότητές τους. Τα σχέδια εργασίας απαιτούν την εμπλοκή και τη συνεργασία πολλών γνωστικών πεδίων, την ολιστική αντίληψη για τη γνώση, επομένως απαιτούν τη διάχυση της **διαθεματικότητας / διεπιστημονικότητας** στις επιμέρους δραστηριότητες. Για παράδειγμα η ανάπτυξη ενός θέματος που αφορά στην τεχνολογία, απαιτεί να χρησιμοποιηθούν μέθοδοι έρευνας και συγκέντρωσης

πληροφοριών τόσο από το μάθημα της τεχνολογίας, όσο και το μάθημα της στατιστικής, όπως επίσης και από άλλους επιστημονικούς κλάδους όπως φυσική, χημεία, πληροφορική κλπ, όπου η τεχνολογία έχει πολλές εφαρμογές.

Μέσα στο εκπαιδευτικό πλαίσιο που περιγράψαμε η βασική διδακτική μεθοδολογία, σε σχέση με την ξένη γλώσσα, στηρίζεται στην **επικοινωνιακή προσέγγιση** (communicative approach), σύμφωνα με την οποία ο μαθητής καλείται με βασικά στοιχεία της γλώσσας που μαθαίνει να μπορεί να χρησιμοποιεί τις γνώσεις του για να επικοινωνήσει για προσωπικούς, κοινωνικούς και επαγγελματικούς λόγους. Με αυτό το δεδομένο ο μαθητής πρέπει να εμπλέκεται σε **δραστηριότητες** που του δίνουν τη δυνατότητα να ελέγξει, να εμποδώσει και να διευρύνει τις γνώσεις του, όχι μόνο σε σχέση με την ξένη γλώσσα. Γενικά οι δραστηριότητες πρέπει:

- να ανταποκρίνονται στο γνωστικό επίπεδο των μαθητών – λαμβάνοντας υπόψη τα ηλικιακά ενδιαφέροντα και τις ανάγκες καθώς και τις γνώσεις τους από άλλα γνωστικά αντικείμενα.
- να ποικίλουν, ως προς το είδος (π.χ., συμπλήρωση κενού, σύγκριση πληροφοριών, σχηματοποίηση λόγου σε πίνακα, κτλ.), ως προς το ρόλο που καλείται να αναλάβει ο μαθητής (ατομική εργασία, εργασία ανά ζεύγη, ομαδική εργασία, ανάληψη επικοινωνιακών ρόλων) και ως προς το σκοπό (εκμάθηση γλωσσικού φαινομένου ή αξιολόγηση γνώσεων ή συμμετοχή σε καθαρά επικοινωνιακή δραστηριότητα).
- να μην απαιτούν, σε καθημερινή βάση, ατομική εργασία στο σπίτι (homework) - συνήθως οι μαθητές δεν έχουν χρόνο γιατί υποαπασχολούνται σε διάφορες εργασίες.
- να δίνουν τη δυνατότητα για σύνθετη ατομική ή ομαδική εργασία με κάποιο ξεκάθαρο στόχο π.χ., προετοιμασία για τη συναρμολόγηση ενός μηχανήματος βάσει γραπτών οδηγιών, διεύρυνση γνώσεων πάνω στα ναυτιλιακά, σύνδεση γνώσεων με την πραγματική ζωή (project work για την επικοινωνία με το λιμεναρχείο για την εκφόρτωση ενός πλοίου).
- να παρέχουν στο μαθητή τη δυνατότητα αυτοαξιολόγησης, ώστε να μπορεί να επέμβει στη διαδικασία της μάθησης, να χειρίζεται τα λάθη του και να προσπαθεί να καλύπτει τα μαθησιακά κενά ή να λύνει τις απορίες του για τα γλωσσικά φαινόμενα, απαραίτητα σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας.
- Να κινητοποιούν το μαθητή ώστε να γίνεται εφευρετικός, δημιουργικός και να επιθυμεί να χρησιμοποιήσει την ξένη γλώσσα για τις καθημερινές του ανάγκες. Τα κίνητρα για μάθηση (εσωτερικά και εξωτερικά) πρέπει να παίζουν πρωταρχικό ρόλο τόσο στο σχεδιασμό των δραστηριοτήτων μέσα στην τάξη όσο και στην επιλογή της ύλης στο γλωσσικό μάθημα

Μορφές διδασκαλίας και τρόποι διδασκαλίας του λεξιλογίου και της ορολογίας

Μέσα από **ενεργητικές - βιωματικές - συνεργατικές - διαθεματικές** δραστηριότητες και projects επιδιώκεται να κατακτήσει προοδευτικά ο μαθητής όχι μόνο τη γνώση της χρήσης της ξένης γλώσσας για επικοινωνιακούς λόγους αλλά και τη γνώση του **λεξιλογίου** και **ορολογίας** σε μαθήματα ειδικότητας, όπως Αγγλικά για πλοiάρχους ή μηχανικούς ως ένα από τα βασικά στοιχεία της γλώσσας τα οποία χρειάζεται για να μπορέσει να επικοινωνήσει για προσωπικούς, κοινωνικούς και εργασιακούς λόγους. Η διδασκαλία του λεξιλογίου και της ορολογίας πρέπει κι αυτή να γίνεται με βιωματικό τρόπο και με βάση την προσωπική εμπειρία. Για παράδειγμα:

- α. η διδασκαλία της έννοιας μιας λέξης μπορεί να γίνει με φωτογραφίες, σχέδια, χάρτες, μίμηση, συνώνυμα ή αντίθετες λέξεις, με παραδείγματα ή και με τη χρήση παραγράφων ή κειμένων στα οποία η λέξη αποτελεί στοιχείο του περιεχομένου της παραγράφου ή του κειμένου
- β. ο έλεγχος της κατανόησης μίας λέξης μπορεί να επιτευχθεί με απλές ερωτήσεις ή με ερωτήσεις περιεχομένου ή ακόμη και με ερωτήσεις που αναδεικνύουν τη σημασία της λέξης στο συνεχές λόγο

- γ. ο έλεγχος του τονισμού και της προφοράς της λέξης αποτελεί στοιχείο που βοηθά στην κατανόηση και την αναγνώριση της
- δ. η ανάδειξη μιας λέξης μπορεί να επιτευχθεί μέσα από απλές προτάσεις στο επίπεδο των γνώσεων των μαθητών ή με τη χρήση τεχνικών επαγωγικής και απαγωγικής μεθόδου
- ε. η χρήση οπτικοακουστικού και σύγχρονου τεχνολογικού υλικού μπορεί να αναδείξει τη σημασία της λέξης σε οικεία περιβάλλοντα (π.χ., η λέξη / circuit / = / κύκλωμα / μπορεί να δοθεί από τον καθηγητή της Αγγλικής γλώσσας με την απλή εικονική παρουσίαση ενός σχεδίου κυκλώματος όπως παρουσιάζεται στο βιβλίο της Φυσικής στην ενότητα Ηλεκτρισμός και να ζητηθεί από το μαθητή να το επανασχεδιάσει με βάση τις ανάγκες μιας γεννήτριας πλοίου και να ονομάσει τα μέρη του κυκλώματος). Το λεξιλόγιο γενικά (συνώνυμες και αντίθετες λέξεις, λέξεις ορολογίας κλπ.) μπορεί να διδαχθεί με επιτυχία και μέσα από εκπαιδευτικά λογισμικά κατάλληλα για διάφορα συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα. Για τη διδασκαλία του λεξιλογίου αλλά και γενικά της Αγγλικής γλώσσας θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και το λογισμικό που δημιουργήθηκε από το Π.Ι. για τη διδασκαλία της Αγγλικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο για αρχαρίους και προχωρημένους, υλικό κατάλληλο και ενδιαφέρον και για τους εφήβους μαθητές των ΕΠΑΛ, τόσο λόγω της θεματικής των εννοιών, όσο και για τη διαδραστική δυνατότητα που τους παρέχει με το ίδιο το υλικό και τους συνδέσμους με ποικίλους διαδικτυακούς τόπους.
- στ. η άσκηση των μαθητών στη χρήση της λέξης ως αυτόνομης έννοιας ή και σε συνδυασμό με άλλες λέξεις σε προτάσεις, παραγράφους και κείμενα συντελεί στην αφομοίωση της
- ζ. η καταγραφή της λέξης στον πίνακα και η χρήση λέξεων που συνδέονται εννοιολογικά (πχ. οικογένειες λέξεων) με τη συγκεκριμένη λέξη βοηθούν την απομνημόνευση της λέξης
- η. η κατανόηση όχι μόνο της προφοράς της λέξης αλλά και του τρόπου ορθογραφίας της βοηθά στην εκμάθησή της.

Ο καθηγητής της Αγγλικής Γλώσσας που μελετά και σχεδιάζει το μάθημα μπορεί να επινοεί ποικίλους τρόπους διδασκαλίας του λεξιλογίου (όχι όμως σαν κατάλογους λέξεων που πρέπει να απομνημονευθούν) αλλά μέσα από προτάσεις και κείμενα (words in context). Ο καθηγητής θα ήταν χρήσιμο να χρησιμοποιεί κείμενα αυθεντικά, κοντά στα άμεσα ή έμμεσα ενδιαφέροντα των μαθητών και να σχεδιάζει συνεχώς και σε συνεργασία με τους μαθητές του την ύλη του γλωσσικού μαθήματος.

Σχολικά εγχειρίδια

Η βασική οδηγία για τη διδασκαλία της Αγγλικής γλώσσας δεν μπορεί παρά να αναδεικνύει ως κεντρικό πυρήνα της εκπαιδευτικής διαδικασίας τη δημιουργία υλικού τάξης, σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των μαθητών. Στα πλαίσια του νέου σχολείου κάθε σχολικό εγχειρίδιο δεν μπορεί να λειτουργεί ως βασική πηγή πληροφόρησης, δράσης και απόκτησης δεξιοτήτων αλλά ως ένα από τα πολλά μαθησιακά εργαλεία που θα χρησιμοποιούν τόσο ο εκπαιδευτικός όσο και οι μαθητές.

Για το μάθημα της Αγγλικής γλώσσας γενικής παιδείας στα ΕΠΑΛ μπορεί να χρησιμοποιηθούν οι θεματικές ενότητες που προσφέρονται στο βιβλίο των Γενικών Αγγλικών. Οι θεματικές αυτές μπορούν να χρησιμοποιηθούν και στα ΕΠΑΛ, αφού εξυπηρετούν τόσο τον εγγραμματισμό όσο και την αξία της πολυπολιτισμικότητας και, αν οι καθηγητές τις προσεγγίσουν με τους τρόπους που αναφέραμε προηγουμένως θα έχουν καλά γνωστικά και επικοινωνιακά αποτελέσματα. Το σχολικό περιβάλλον, οι διακοπές, η διατροφή, η φύση, οι εξελίξεις στην τεχνολογία, η εφηβική ηλικία, ο αθλητισμός και ο επαγγελματικός προσανατολισμός είναι ενότητες που προσφέρονται για να υπηρετήσουν και τις ανάγκες της γενικής παιδείας, στη διδασκαλία των ξένων γλωσσών στα Επαγγελματικά Λύκεια. Το λεξιλόγιο εξυπηρετεί καθημερινές επικοινωνιακές ανάγκες και οι

μορφοσυντακτικές δομές είναι κατάλληλες για πολλές επικοινωνιακές περιστάσεις. Το επίπεδο γλωσσικής ευχέρειας των μαθητών και τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα των συγκεκριμένων μαθητών πρέπει να αποτελούν το βασικό κριτήριο για τον τρόπο που θα αντιμετωπιστούν οι θεματικές αυτές του βιβλίου «Γενικά Αγγλικά, Β΄ τάξη 1^{ου} Κύκλου» που χρησιμοποιήθηκε στα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια. Σε περίπτωση που το γλωσσικό επίπεδο των μαθητών είναι χαμηλό ο καθηγητής θα μπορούσε να επιλέξει εκπαιδευτικό υλικό από το βιβλίο «Γενικά Αγγλικά, Α΄ τάξη 1^{ου} Κύκλου». Η διαγνωστική αξιολόγηση των μαθητών στην αρχή της σχολικής χρονιάς θα βοηθήσει προς αυτήν την κατεύθυνση.

Επιπλέον κείμενα αυθεντικά, τραγούδια, άρθρα, ειδήσεις, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και ό,τι άλλο ενδιαφέρει τους μαθητές κάθε τάξης μπορεί να είναι το εκπαιδευτικό υλικό για να μάθουν να επικοινωνούν με άτομα, ιδέες και φαινόμενα μέσω της ξένης γλώσσας. Στόχος του νέου σχολείου είναι «κάθε τάξη, κάθε μαθητής και κάθε καθηγητής, στα πλαίσια ενός σύννομου εκπαιδευτικού συστήματος, να διαμορφώνουν το δικό τους δρόμο προς τον γλωσσικό και κοινωνικό εγγραμματισμό, την κατάκτηση της ικανότητας για πολυγλωσσία, την ανάπτυξη θετικής συνείδησης απέναντι στην πολυπολιτισμικότητα και την ανάπτυξη ικανοτήτων που θα πιστοποιούν την επαγγελματική κατάρτιση.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση πρέπει να ακολουθεί τις γενικές αρχές της αξιολόγησης που ισχύουν και στα Γενικά Λύκεια. Εκείνο που πρέπει να ενισχυθεί είναι η εκμάθηση της ουσιαστικής διαδικασίας δημιουργίας του portfolio γλωσσών, κάτι που θα τους οδηγήσει και στη γνώση να συγκροτούν και τα επαγγελματικά portfolio, για να τα επιδεικνύουν κατά την αναζήτηση εργασίας. Για να εκπαιδευτούν στη χρήση του portfolio πρέπει να εκπαιδευτούν στις γνωστικές και μεταγνωστικές στρατηγικές, να συνειδητοποιήσουν το ατομικό τους στυλ μάθησης, καθώς και να χρησιμοποιούν τα προϊόντα των σχεδίων εργασίας που έχουν ολοκληρώσει.

Οι μορφές και οι τρόποι αξιολόγησης οφείλουν να διακρίνονται από πολυμορφία και να εξυπηρετούν πολλούς και διαφορετικούς στόχους. Για να είναι η αξιολόγηση αποτελεσματική πρέπει να στηρίζεται στην αξιολόγηση όχι μόνο των γνώσεων αλλά και στην αξιολόγηση δεξιοτήτων. Τα κριτήριά της πρέπει να βασίζονται στους ίδιους τους στόχους της μάθησης, στην συγκεκριμένη πρόοδο του κάθε μαθητή ξεχωριστά σε σχέση με τον εαυτό του και μετά συγκριτικά με άλλους.

Σημαντικός παράγοντας για την εγκυρότητα και την αξιοπιστία της αξιολόγησης σε σχέση με τους σκοπούς του Προγράμματος Σπουδών για το μάθημα της Αγγλικής αλλά και τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών είναι η **αυθεντικότητα** τόσο του υλικού όσο και του τρόπου αξιολόγησης. Δηλαδή, όταν οι μαθητές αξιολογούνται, θα πρέπει να εκτίθενται σε αυθεντικό λόγο με θεματική που βασίζεται στις κοινωνιογλωσσικές τους εμπειρίες (γνωστικό επίπεδο, ενδιαφέροντα, εξειδίκευση, μελλοντικές επαγγελματικές ανάγκες) και να εμπλέκονται σε δραστηριότητες αυθεντικής επικοινωνίας όπου θα κληθούν να αξιοποιήσουν δημιουργικά τις δεξιότητες τις εμπειρίες και τις γνώσεις τους για να προσλάβουν, να διαχειριστούν και να μεταδώσουν πληροφορίες συγκρίνοντας, επιλέγοντας, αποφασίζοντας, και επιλύοντας προβλήματα, όπως συμβαίνει στον πραγματικό κόσμο.

Στα ΕΠΑΛ το πρόγραμμα διδασκαλίας της ξένης γλώσσας πρέπει να στηρίζεται α) στις ανάγκες του μαθητή, β) στην αντιμετώπιση του αποκλεισμού των μαθητών τόσο από την εκπαίδευση όσο και από την επαγγελματική προοπτική, γ) στις καινοτόμες δράσεις που θα αναπτύσσει ο κάθε εκπαιδευτικός με τους μαθητές του με τη βοήθεια είτε της τεχνολογίας είτε νέων προσεγγίσεων και βέβαια δ) στο άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία και μάλιστα στην κοινωνία της αγοράς και της εργασίας, κλειδί για την αναπτυξιακή προοπτική της τεχνολογικής εκπαίδευσης.

Το σημαντικό για την αναβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσα στην προοπτική του νέου σχολείου είναι από την μία η αναβάθμιση του ρόλου του καθηγητή, ο οποίος θα έχει τη δυνατότητα

ανάλογα με το επίπεδο της τάξης του να προσαρμόζει υλικό από τα σχολικά βιβλία, να παράγει δικό του υλικό τάξης και να προχωρεί σε καινοτόμες δράσεις και από την άλλη ο μαθητής, ο οποίος μέσα από δραστηριότητες/ project θα κινητοποιείται για να μετατρέπει την εκπαιδευτική διαδικασία σε προσωπική του υπόθεση.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Δενδρινού, Β. (1985) Οδηγός Διδασκαλίας του Καθηγητή για την Αγγλική ως Ξένη Γλώσσα. Αθήνα
- Δενδρινού, Β., Τριανταφύλλου, Τ., Ταγλίδης, Α., Κοσοβίτσα, Κ., Κυνηγού, Ι., Λιάρου, Ε., Μουζεκίτη, Α., και Σεπυργιώτη, Μ. (1997) Ενιαίο Εξαετές Πρόγραμμα για τη Διδασκαλία της Αγγλικής Γλώσσας (Δ' Δημοτικού – Γ' Γυμνασίου). Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Ματσαγγούρας, Η. (2000) Στρατηγικές Διδασκαλίας. Αθήνα: Gutenberg.
- Μήτσης, Ν. (1998) Στοιχειώσεις Αρχές και Μέθοδοι της Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας. Αθήνα: Gutenberg.
- Τριανταφύλλου, Τ., Καγκά, Ε., Γαλανοπούλου, Α., Φωσβίνκελ, Α., Χρυσόχοος, Ι., Κοσοβίτσα, Κ., Λιάρου, Ε., Τότση, Λ., Φωτιάδου, Τ. (2001) Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Ξενόγλωσση

- Common European Framework of Reference for Languages (2001) Learning, Teaching, Assessment. Council of Europe. Cambridge: CUP.
- Chryshochoos, J., Chryshochoos, N., and Thompson, I. (2002) The Methodology of the Teaching of English as a Foreign Language with Reference to the Cross-curricular Approach and Task-Based Learning. Athens: The Pedagogical Institute.
- Delor, J. (1996) Learning: The Treasure Within. Paris: UNESCO.
- Gardner, H. (1993) Multiple Intelligences: The Theory in Practice. New York: Basic Books.
- Gower, R. Phillips, D. and Walters, S. (2000) Teaching Practice Handbook. London: Heinemann.
- Grundy, P. (1993) Newspapers. Oxford: OUP.
- Harmer, J. (2000) The Practice of English Language Teaching. London: Longman.
- Nunan, D. (1991) Language Teaching Methodology. New York: Prentice Hall.
- Ur, P. (1996) A Course in Language Teaching. Cambridge: CUP.

Teaching English for Specific Purposes (ESP)

- Παπαευθυμίου-Λύτρα, Σ. και Σηφάκης, Ν. (2000) Η διδασκαλία της Αγγλικής για Ειδικούς Σκοπούς. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Ellis, M and Johnson, C. (1994) Teaching Business English. Oxford: OUP.
- Hutchinson, T. and Waters, A. (1987) English for Specific Purposes – A Learning Centred Approach. Cambridge: CUP.
- Jordan, R. R. (1997) English for Academic Purposes – A Guide and Resource Book for Teachers. Cambridge: CUP.
- O'Malley, J. and Chamot, A. U. (1990) Learning Strategies in Second Language Acquisition. Cambridge: CUP.
- Swales, J. (1985) Episodes in ESP. Oxford: Pergamon Press.
- Swales, J. (1990) Genre Analysis. Cambridge: CUP.

Πηγές από το διαδίκτυο

- www.pi-schools.gr (Προγράμματα Σπουδών)
- www.ecml.at (Ευρωπαϊκό Κέντρο Γλωσσών)
- www.coe.int/lang (Συμβούλιο της Ευρώπης)